

RODSTVENA PLACANA V GOTOVINI.

B E S E D A

0 SODOBNIH VPRAŠANJH

LETO 1.
STEV. 3.

Revija »BESEDA o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. — Urejuje jo za konzorcij in izdaja jo za Delavsko založbo r. z. z o. z. Pitako Vilko. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I (Delavska zbornica). Tiska »Slovenija« v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1. (Predstavniki A. Kolman.) — Revija stane letno Din 50.—, polletno Din 25.—, četrletno Din 15.—; za Avstrijo letno Šil. 8.—; za Nemčijo RM 5.—, za vse ostale države S 150.—. — Naročnino je pošiljati na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani, št. 16.099, telefon št. 2265. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina

MODERNI ČAS IN MLADINSKO GIBANJE: Stanko Cajukar. — KDAJ BO KONEC SEDANJE GOSPODARSKE KRIZE: Angelik Tominec O. F. M. — KRŠČANSKI TRIALIZEM: dr. J. Aleksič. — AGRARNA KRIZA: ing. Fr. Štrajnar. — PREGLEDI: France Terseglav — petdesetletnik (A. M.) — Kapitalizem v slepi ulici (Miloslav Šebrna, Bratislava) — Protestanti, komunizem, verski socialisti (L. J.) — Mednarodna politična zadolženost držav (S. F.) — Obvezni delovni rok namesto vojaškega (V. P.) — Svetovna brezposelnost (J. M.).

SALDA-KONTE — ŠTRACE
JOURNALE — ŠOLSKE ZVEZKE
MAPE — ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE

PREJ

K. T. D.

V LJUBLJANI, KOPITARJEVA UL. 6
II. NADSTROPJE

Vpišite se v
KREKOVO KNJIŽNICO!

Din 4.—

znaša mesečni prispevek
za broširane knjige in

Din 6.50

za vezane. Za ta denar
dobite

tri lepe knjige
na leto, ki bodo obse-
gale preko 700 strani.

Po pojasnila pišite na

KREKOVO KNJIŽNICO,
Ljubljana, Delavska zbornica

Vilko Jaklič, Ljubljana
modni atelje — Tavčarjeva ul. 4

Specijalna
izdelava
visokih ram po
najnovjših
vzorcih.

Športni, alpski,
smučarski in
drugi kroji.

Cene solidne.

Priporoča se
modni atelje

V. Jaklič

Delavnica za cerkveno
umetnost

J. Neškudla
Ljubljana
Pražakova 8

nudi Vam

po najzmernejših cenah strokov-
njaško, solidno, liturgično pravi-
lno in umetniško dovršeno
izdelane **paramente, bandera,**
društvene zastave, svete po-
sode, kovinaste predmete iz
plemenitih in navadnih kovin in
vse ostale potrebščine za notra-
njo opremo cerkve. — Bogata
zaloga cerkvenih svilenih tkanin
in sorodnih potrebščin.

Najnižje cene za strokovnjaško
izvedena popravila.

Grobnice, mavzoleji, nagrobni in javni
spomeniki, ograjice, vaze itd.
Kipi, reliefi, ornamenti, cerkvena in
stavbna dela, umetni kamen, okvirji itd.
Vklesavanje in zlatenje napisov, por-
celanske slike, svetilke, poprave itd.

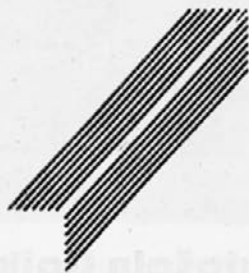
FRANJO KUNOVAR

Kamnoseško - kiparsko podjetje
Ljubljana, Pokopališče sv. Križ
Telefon 27-87

A. Žibert

Prešernova ulica števil. 5

nudi cenj. občinstvu
svojo veliko zalogo
čevljev domačega in
tujega izdelka naj-
boljših znamk po
najnižjih cenah!

I. Slanovic

Splošno ključavničarstvo, Ljubljana, Gajeva ul. 2

se priporoča za vsa v to stroko spadajoča dela.
Specijalno za delikatesna in slaščičarska namizna in
izložbena stojala iz medenine ali železno ponikljana.

Anton Legat Ljubljana

Miklošičeva c. 28

Specerija, delikatesa,
zajutrkovalnica.

Lastna moderna
pražarna za
kavo!

Lovro Mulej

preje Fr. Kukman

Ljubljana

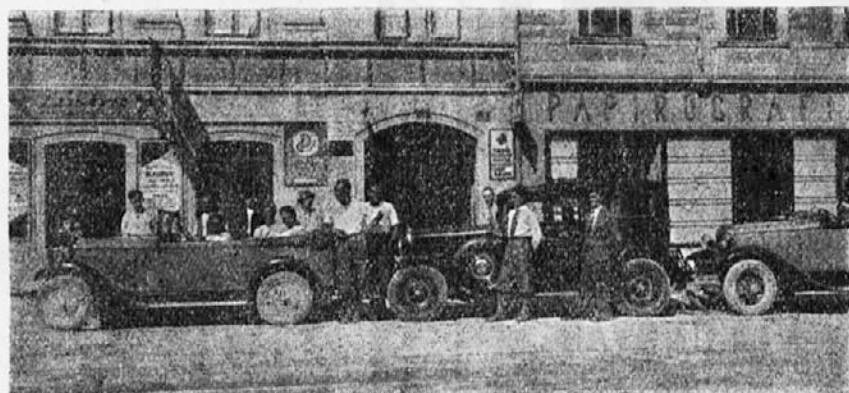
Gajeva ulica 2

Specijalno izdelovanje športnih,
finih damskih in moških

čevljev

Sprejemajo se v popravilo tudi
snežni čevlji in galoše.

Izdelava solidna. Cene zmerne.

Strokovni nasveti za vsakega
automobilista!

Autošola Gojko Pipenbacher, Gosposvetska 12

BESEDA

O SODOBNIH VPRAŠANJH

LETO I.

MAREC 1932

ŠTEV. 3

Stanko Canjkar:

Moderni čas in mladinsko gibanje.

(Konec.)

Mimogrede se bomo dotaknili še štirih velikih vprašanj: verskega, vzgojnega, socialnega in umetniškega. V tem prihajajo naše stare zahteve po bistvenosti in celotnosti prav posebno do izraza.

Verovanje je ali središče in temelj vsega duševnega življenja ali pa je karikatura. Ako ni krščanstvo s svojo božjo in človeško resnico ter s svojo nepremakljivo moralnostjo najgloblja točka človekove duševnosti, potem je človeku ali samo zunanja krinka ali pa neprestana duševna muka. Ako ni Bog s svojimi pravicami in zahtevami luč duše, postane kristjan nekrščanski, prehaja v poganstvo najrazličnejših vrst. Zakon naše duševnosti je namreč takšen, da moramo z vso nujnostjo svoje ravnanje podrediti neki osnovni misli, neki vrednoti, za katero v glavnem živimo. Ako ta vrednota ni Bog, je pač kaj drugega: denar, narod, država, poklic, umetnost, uživanje in nešteto drugih stvari. Kakor hitro se človek osvobodi misli na božje prvenstvo, postane hlapec vrednot nižje vrste.

Zato je mladina, ki je v svojem najvažnejšem življenjskem koraku optirala za Boga, za državljanstvo v božjem kraljestvu na zemlji, postavila zase in za druge zahtevo teoretičnega in praktičnega priznavanja božjega prvenstva. Glavni miselni sestav te zahteve je tale: Bog je. In je neskončen v svoji modrosti, neskončen v svoji resničnosti kakor tudi v svoji dobroti. Najvažnejša naša dolžnost, najidealnejši kulturni program vsakega mladinstva je kraljestvo božje: z zakoni ljubezni, resnice, svobode otrok božjih, iskrenosti in odkritosti. Nikdo ne more in ne sme istočasno priznavati božje resničnosti in malikovati med ustvarjenimi bitji. In ako je Bog naš Oče, potem je neobhodno potrebno, da je naš odnos do njega neizmerno bolj prisrčen, kakor je bil dosedaj. Potem religija ni več samo nekaj življenju navrženega, nekaj neorganično dodanega, ampak je temelj vsega. In človekovo najresničnejše ime je bogoiskatelj — iskatelj vedno večje in lepše božje resničnosti. V zvezi s temi osnovnimi mislimi je bilo treba pomisliti na resničnost Kristusovega nauka in odrešilnega dela, na liturgijo kot zunanji izraz notranjega češčenja, na molitev in njen življenjski pomen, na zakramente kot skrivnostne zakladnice nadnaravnega zdravja itd. V vsem tem še marsikatero vprašanje ni povsem dozorelo in uvrščeno v sistem. Saj tudi teologija in krščanska filozofija v teh zadnjih letih iščeta novih poti.

O vzgojnem vprašanju bom povedal samo tole: Na vseh naših študentskih zborovanjih je bilo slišati celo vrsto pritožb o današnji vzgoji. Rešitve tega tako perečega vprašanja so bila tako daleč v bodočnosti,

da je bilo treba seči po nekakšnem zasilnem sredstvu. Rekli smo: Šolo bodo lahko reformirali sami učitelji in profesorji. Mi sami v tem vprašanju ne moremo storiti skoraj ničesar. Kar lahko storimo, je to, da poskušamo ustvariti sami nekaj veselih, mladostno razpoloženih skupnosti, tovarišij v šoli in izven nje in tam iskati nadomestila za to, česar šola ne daje. Sicer pa mislim, da je prav ta okorela vzgoja v šolah v mnogočem kriva disorientiranosti in zagrenjenosti naše mladine. Toda to je vprašanje zase. V splošnem tako lahko rečemo, manjka današnji vzgoji to, kar smo mi imenovali mladostno duševno razpoloženje. Zato je vzgoja za bistvene življenjske vrednote tako redka. Zato je tako malo globokih, širokogrudnih pedagogov. Vse, skoraj vse je reševanje videza, videza, ki mu sledi prevara.

O socialnem vprašanju je mladinski pokret ob svojem nastopu veliko in radikalno govoril. Pozneje smo se večinoma umaknili na religiozno, vzgojno in umetniško polje. Mladi ljudje so morali najpoprej klesati na svojem lastnem značaju. Pogled vase je bil neobhodno potreben; in tudi danes ni drugače. Živeli smo tako nekaj časa v neki mladinski religiozni in deloma tudi umetniški romantiki, ki pa je postala tekom časa nekam ostudna in utrudljiva. Marsikomu je zmanjkalo netiva za tako versko in umetniško iskanje. Danes se prav dobro zavedam, da je to neobhodno potrebno netivo vsega verskega življenja mladega rodu, študiranje socialnih krivic in iskanje rešitev v teh najusodnejših vprašanjih naše dobe. Zato že dolgo časa govorim svojim mladim znancem o socialnem vprašanju. Vem pa, da bo treba storiti še neprimerno več. Treba bo trpljenje in bedo tako dobro poznati in razumeti, da nam to vprašanje ne bo dalo več miru; da nam bo žgalo v duši; da nas bo vodilo od misli do misli, od dobrote do še večje dobrote, od vere v še večjo vernost. V rešitvah nam bosta vodnika samo božja volja in lastno duševno zdravje. Kot kristjani imamo itak že glavne smernice vsega tega iskanja in reševanja. V zenitu vsega je Bog kot Oče vsega človeštva. Kot Oče vseh hoče biti dober vsem. In kar nam daje, je last vseh. V resnici je vse njegovo, ker smo tudi mi sami njegovi.. Njegovi oskrbniki smo. Samo njegovo voljo bi smeli iskati. Njegova volja pa je, da smo bratje in sestre med seboj, pa zares bratje in zares sestre. Zato je današnji družabni nered, ki suva v trpljenje najboljše, najbolj zdrave in najbolj delavne člane človeške skupnosti, v resnici neprestana krivica, ki je proti volji božji. Taka osebna lastnina, ki je v korist samo nekaterim, je nezmišl, ki ga bo zgodovina maščevala.

V tem vprašanju bo mladina iz svojega zdravja povedala naši dobi marsikatero bridko pozabljeno resnico: o delu in popolnem plačilu, o lastnini, ki mora biti v službi skupnosti in ne sredstvo za obogatitje posameznikov, o bogastvu, ki je krivica, pa čeprav ni nastalo iz goljufij; o dolžnostih, ki jih imamo z ozirom na svoje izdatke, ako tisoči in tisoči naših bratov in sester stradajo itd.

V zadnjih desetletjih smo postali katoličani čudno tihi v reševanju socialnega vprašanja. Ali je vzrok samo v tem, ker nimamo več tako globokega in odločnega moža, kakor je bil Ev. Krek? Ali pa so vzroki v tem, da smo vse preveč paktirali s kapitalizmom in nas je sedaj sram govoriti o rešitvi socialnega vprašanja? Mladina bo vseeno govorila. Ni več časa za čakanje.

Ob koncu še besedo o umetnosti. Umetnost našega meščanstva nam je tuja. In čim bolj nam bo tuja, tem boljše bo. To večno iskanje lastne bolečine, neznanje z ozirom na veliko trpljenje človeštva, nam preseda. Za vse to danes ni časa. Premalenkostno je. Ljudem, ki delajo, se mora zdeti neizmerno smešno. Umetnost mora zgrabiti zopet tisto veliko občečloveško doživetje, tisto splošno bedo in veselje, ki ga bodo vsi razumeli in bo vsem v

uteho. S tem postavljamo zahtevo po nekakšni socialni, občečloveški umetnosti, ki ne bo šla z zaprtimi očmi mimo najtežjih vprašanj sodobnega življenja. Ves ta pretirani individualizem, vse to igračkanje z malenkostmi, posebno pa še vse moderne abnormalnosti, vse perverznosti presitih in duševno lenih modernih ljudi zavračamo. Hočemo tudi v umetnosti zdravja, globin, duše in srca. Tudi za teater veljajo isti zakoni.

* * *

Mladinstvo, kakor ga pojmujejo kot katoličani, je v svojem bistvu zahteva po novem človeku. Kdor zna vsaj malo prisluhniti skrivnostnim glasovom naše umirajoče dobe, ve in mora vedeti, da je usoda človeštva v bodočih stoletjih (in z njo usoda krščanstva v naših krajih) odvisna samo od novega, drugačnega človeka. Ta zahteva po novem človeku bi morala biti vsakemu kristjanu brez vsega razumljiva in jasna. Krščanstvo je namreč po svojem bistvu ustvarjanje novega sveta. V duhovnem življenju je vsako ustavljanje in počivanje usodno. Zato res ne morem razumeti, zakaj se nekateri naši ljudje tako branijo mladinskih idej. Zdi se mi vedno, da napadajo nekaj, česar ni in ni bilo. Par nepremišljenih besed, ki so jih mladi ljudje izgovorili, pač ne more odločilno vplivati, ko gre za tako važna vprašanja. Ali pa so vzroki tega odpora vendarle globlji? Ali ne tiči v tem naspotovanju nekako samozavestno mnenje, da mi ničesar novega ne potrebujemo? Da že vse imamo? Da smo, kar smo in je za nas doba duhovnega razvoja pri kraju? Zato menda so se ob prihodu »Katoliške akcije« slišala mnenja, da to že imamo. Zato tolikokrat poudarjajo, da socialno vprašanje z vsemi rešitvami vred že itak poznamo. Ako kdo res tako misli, potem je star. In ne moremo drugače, kakor da povemo, da je naše mnenje drugačno. Mi vemo, da je vse odvisno od novega človeka. Dejstvo, da smo že kristjani, pri tem ničesar ne spremeni. Narobe; kot kristjani imamo še večje dolžnosti in še manj pravice, da počivamo.

Angelik Tominec O. F. M.:

Kdaj bo konec sedanje gospodarske krize?

Veliko se dandanes piše o gospodarski krizi, še več pa o njej govori, in največkrat se ponavlja vprašanje, kdaj bo te krize konec. Umevna je ta skrb, saj jih je le premnogo, ki na lastni koži čutijo vso težo gospodarskega pomanjkanja.

Razni so vzroki, ki jih gospodarstveniki in sociologi navajajo kot vzrok sodobne gospodarske krize. Ker nam nedostaja prostora, da bi jih vse posebej omenjali, zato se bomo dotaknili le nekaterih.

Vse bede so krivi stroji, ti nadomeščajo človeške moči, proizvajajo preveč, zato imamo potem brezposelne. Preje, ko ni bilo strojev, o takih krizah ni bilo govora.

In res je bilo čuti glasove, da naj se človeštvo povrne k ročnemu delu, kakor je bilo običajno predno so se uveljavili stroji. To je prav tako nespametno kakor če bi kdo zahteval, naj se odpravijo železnice in avtomobili zato, da ne bodo vozniki in izvoščki brez dela. Stroji so pri tej krizi povsem nedolžni, in krivi le v toliko, v kolikor se da zlorabiti vsaka, tudi najboljša stvar. Razumljivo je, da tistemu, kdor stroje le površno motri, nehote stopi pred oči veliko število delavcev, ki so vsled strojev postali nepotrebni in so

prišli tako ob svoj zaslužek. Stopi mu pred oči dejstvo, da stroj dandanes ne koristi toliko delavcem, ampak bolj podjetniku, kateremu pomaga kopiciti premoženje in s tega stališča človeka stroj in tehnični napredek sploh ne more zadovoljiti.

Toda pozabiti ne smemo, da je stroj delo človeškega razuma, ki naj po božji naredbi obvlada zemeljske moči človeku v korist. Delo pri stroju je res zelo enakomerno, zato bi moralo biti krajše, da se človek ne utruji preveč. Stroji in napredek tehnike niso zato tu, da bi kopicili bogastvo nekaternikov, ampak v prvi vrsti za to, da človeku delo olajšajo in da mu pomagajo do človeka vrednega življenja. Le če stroji dosežejo ta cilj, da človeku pomagajo, da mu skrajšajo delovni čas in da mu delo olajšajo, tedaj bodo dosegli svoj cilj, ki je njihov edini človeka vredni cilj. Le tedaj bo večini človeštva omogočeno, da posveti nekoliko prostega časa svoji družini, da izobrazuje svojega duha v prosvetnem in religioznem oziru. In šele tedaj bodo stroji dosegli svoj pravi namen in bodo za človeštvo blagoslov, ne pa prokletstvo. Kaj je pravi vzrok, zakaj stroji tega namena niso dosegli, o tem pozneje več.

Drugi zopet pravijo, da je **pravi vzrok gospodarske krize to, ker je na svetu preveč ljudi, in da bi zato bilo treba racionalizirati množenje ljudi.** Kriva je torej krize nadprodukcija ljudi. Na drugi strani pa poudarjajo **gospodarstveniki, da je krize kriva nadprodukcija blaga.**

Kdor količkaj logično misli mora videti, da ta dva vzroka krize ne moreta biti prava, ker eden drugemu povsem nasprotujeta. Če je že dandanes, ko tehnični napredek še davno ni dosegel svojega viška, možna nadprodukcija blaga in stvarnih vrednot sploh, to jasno dokazuje, da je vzrok krize povsem drugje. Resnica je, da svet dandanes deloma trpi na nadprodukciji. Povzročila je to na videz tehnika in racionalizacija dela. S traktorji in drugimi stroji so danes obdelane nepregledne planjave, kar seveda povzroča neizmerno bogato žetev. Poljedelska spretnost je vzgojila pšenico, ki je odporna tudi v mrzlejših pasovih zemlje in Kanada je n. pr. svojo pšenično žetev lahko potrojila. Združene države severne Amerike in Afrika se dušijo vsled preobilo pridelanega bombaža. V Braziliji s kavo kurijo, v Argentini pa s koruzo. Velike industrijske države so svoje tehnične naprave tako izpopolnile in zboljšale, da lahko preplavljajo svet s svojimi tovarniškimi proizvodi. In kljub vsej tej obilici trpijo ljudje pomanjkanje v industrijskih in v poljedelskih državah in deželah. Eni kakor drugi tožijo o gospodarski krizi, a kdor vidi, da na eni strani ljudje od lakote umirajo, drugod pa z živlenskimi potrebščini kurijo, lahko pač po lastni pameti spozna, da krize, ki je na svetu, ni kriva nadprodukcija blaga in stvarnih vrednot sploh, pa tudi ni krivo temu preveliko število ljudi. Saj uprav ta nadprodukcija jasno dokazuje, da se človeštvu ni treba bati pomanjkanja, če tudi bi bilo še enkrat toliko ljudi na svetu. Treba pa je seveda odpraviti svetovni družabni nered. Pa o tem pozneje več.

Zopet drugi gospodarstveniki pa trdijo, da so **pravi krivci današnje gospodarske mizerije prav za prav na drugi strani, nego jih navadno iščemo.** Tisti, ki določajo pravec vsemu gospodarskemu življenju, tisti, ki odrejajo, koliko in kakšno blago se proizvaja, niso producenti, kapitalistični podjetniki, marveč so to v prvi vrsti odjemavci, ki po različnem blagu povprašujejo ter plačujejo zanj dovolj visoko ceno. Tu je glavni izvor nereda v modernem gospodarskem življenju, tako pravijo, tu tiči pravi vzrok, da proizvajamo silne množine najrazličnejšega luksuznega blaga, ko tisočem in milijonom ljudi primanjkuje najnavadnejših in najnujnejših potrebščin.

Tudi ta teorija vprašanju ne gre do dna in je tudi zmotna. Prav rad verjamem, da je kapitalističnemu podjetniku končno popolnoma vseeno, kaj

proizvaja. Glavno mu je edino le, da ima pri tem kolikor mogoče veliko dobička. Manufakturst, ki izdeluje in prodaja razno nepotrebno modno blago, bi prav rad izdeloval navadne obleke, ako bi se le upal pri njih enako zaslužiti. Tovarnar, ki gradi avtomobile, bi prav tako rad izdeloval n. pr. poljedelske stroje, različno potrebno orodje ali kaj sličnega, ako bi se mu pri tem obetal enak dobiček. Ta sklep je pravilen, toda vprašanju samemu se ne približa prav nič. Osnova, na kateri ta sklep sloni, je nesmiselna. Zagovorniki te teorije vale vso krivdo zaradi težav modernega gospodarskega življenja od strani kapitalistov-producentov na konsumente, pozabljajo pa pri tem, da so konsumenti luksurnih stvari po pretežni večini kapitalisti-producenti sami, edini, kateri imajo denar za luksurne stvari. Velika večina sodobnega človeštva boleha na pavperizmu, na siromaščini. Zato bi bila velika večina človeštva prav zadovoljna z malimi cenenimi družinskimi hišicami, samo to je križ, da ta večina teh konsumentov nima denarja niti za borno stanovanje. Prav tako bi bila večina človeštva prav zadovoljna z navadnimi oblekami, pa še za te nima denarja. Istotako bi se večina človeštva prav rada odpovedala avtomobilom, saj večkrat niti za tramvaj nima.

Zato je povsem naravno, da producent-kapitalist proizvaja predmete, ki jih rabijo taki ljudje, ki imajo denar. Tisti ljudje, ki imajo denar, rabijo luksurne predmete, drugi povečini nimajo dovolj denarja niti za neluksurne, vsakdanje potrebe.

Vprašanje nastane, kako spraviti v žepe konsumentov denar vsaj za te neluksurne, vsakdanje potrebe in tega vprašanja se zagovorniki te teorije niso lotili, ker bi morali potem poudariti, da vodi kapitaliste načelo čim večjega dobička in to zmotno načelo nje same dela sicer sposobne konsumente luksurnih predmetov, veliko večino človeštva pa upropašča ter jih dela nesposobne za konsum tudi najbolj navadnih vsakdanjih potrebščin. Pa na to se še povrnem.

Kako rešujejo krizo?

Razni gospodarstveniki so že razno nasvetovali. Točnega odgovora na to vprašanje še ni. Eni predlagajo, naj bi se razpisala velika javna dela n. pr. široka avtomobilska cesta skozi celo Evropo, pa končno bi bila ta cesta vseeno narejena in tisti stotošči delavci bi bili zopet na cesti. Drugi so predlagali kanalizacijo saharske puščave, toda s tem bi bila kriza le odložena za poznejši čas, ker je nespametno več producirati, kakor more človeštvo konsumirati in sedaj svet trpi tudi vsled nadprodukcije.

Drugi upajo na rešitev, kot posledico japonsko-kitajske vojne, kjer bo toliko porušenega in razbitega, da bodo druge države lahko potem zaslužile in bo krize za nekaj let konec. Morda je ravno zaslužek, ki se obeta raznim državam vzrok, da državniki tako počasno delujejo za pomirjenje obeh narodov. Za nekaj let bi potem morda kriza ponehala, trajno gotovo ne, razen če bi se postavili na nemoralno stališče, da bi med tem zopet kje drugod »napravili« kako vojno.

Tretji priporočajo skrajno varčnost, kot rešitev iz krize. »Če namreč trošijo nekateri stotošče in milijone za nepotreben luksurn, potem preostane vsem drugim prav toliko manj denarja in s tem tudi toliko manj vseh drugih sredstev za najbolj nujne in važne življenske potrebe in namene.« Pa tudi to ne drži. Tistim, ki imajo dovolj denarja, je odveč pridigati o varčnosti, tisti, ki trpe na pavperizmu, in teh je večina, pa bolj varčevati ne morejo, ker že itak trpe pomanjkanje. S skrajnim varčevanjem si pač lahko nekoliko podaljšajo umiranje, pa nazadnje ima tudi varčevanje svoje meje, preko katerih

ni mogoče iti. Da bi se pa tisti, ki imajo dovolj denarja za nepotreben luksus, temu odpovedali prostovoljno, ter bi prostovoljno tako privarčevan denar delili s potrebnimi, je manj verjetno, da ne rečem kaj hujšega.

Kako bi se dala kriza trajno rešiti?

Kakor povsod, tako se tudi pri sedanji svetovni krizi kaže tesna zveza med nravnim in gospodarskim življenjem. Načela, ki vodijo sodobno gospodarstvo so nenravna, zato so tudi posledice teh načel tako žalostne.

Dve načeli sta, ki vodita sodobno gospodarstvo: **Načelo čim večjega dobička in načelo popolne svobode v gospodarskem oziru.** Te dve načeli sta povzročili sodobno gospodarsko krizo in **trajno** bo ista rešena le tedaj, kedar boste zopet izginili s površja. Obedve načeli ste v tesni medsebojni zvezi in obedve je povzdignil istočasno do veljave gospodarski liberalizem, da je s tem uničil srednjeveško cehovstvo. Nikakor nočem reči s tem, naj se sodobni čas povrne nazaj v srednji vek, resnica pa je, da morajo ista načela, ki so vodila cehovstvo, priti zopet do veljave, ako hočemo, da bo človeška družba trajno ozdravela.

Vsako mesto je tedaj tvorilo zase samostojno v sebi zaključeno celoto. Prebivavce je smatralo za veliko družino, za katerih dobrobit skrbeti je čutilo dolžnost prav tako, kakor čuti hišni oče dolžnost skrbeti za svoje. Ta skrb se ni raztezala samo na duhovno, ampak tudi na telesno življenje. V ta namen je urejevala oblast v interesu skupne koristi, primerno razmeram vsakega mesta, vsa proizvajanja, razdelitev in uporabo dobrin, kakor tudi njihovo ceno in prodajo. Da bi vsakemu poskrbela potrebno za hrano, obleko in stanovanje, so mesta skrbela, da je bila v njih zastopana vsaka obrt in so, dokler te ni bilo, poklicala rokodelce iz tujih mest pod posebno ugodnimi pogoji. In da bi bil mestnim delavcem obstanek zagotovljen, so bili meščani dolžni naročati in kupovati le pri njih, ne pa pri zunanjih obrtnikih. Delavci so imeli tedaj v mestnem okolju izključno pravico izvrševati obrt in prodajati, s tem so takorekoč dobili pravico do dela, vsak delavec pa je imel tudi **oblastveno zavarovano pravo do pravičnega plačila.** Delo naj bi bilo trajna posest in enako kakor posestvo zvezano z gotovimi dohodki.

Ne posameznik, ampak ceh je skrbel za sirovine. Priskrbovali so jih ali za to določeni člani ceha, ali pa je bila vsem enako dana prilika, da si jo je mogel vsak sam oskrbeti. In če je kak član kupil več skupaj, je bil dolžan da iste prepusti po lastni ceni tovarišem, kajti vsem naj bi bila dana možnost primerno preživljati se.

Da so proizvodi imeli prilično vsi enako ceno, je ceh določil plačo pomočnika in sploh vse razmerje med pomočniki in mojstri. Nihče ni smel prevzemati delavcev ali sprejeti koga v službo, če je po krivici zapustil svojega mojstra, ali ga je le-ta po pravici odpustil. Tudi proizvajanje je bilo omejeno po načelu enakosti in pravičnosti. Vsak mojster je smel imeti le gotovo število vajencev in pomočnikov, ni jih smel izkoriščati prekomerno ali jih goniti na delo ponoči, ob nedeljah ali praznikih.

Enako urejena je bila tudi prodaja proizvodov. Cene proizvodov so bile natančno določene, enako način in čas prodaje. Posameznim je bilo prepovedano, da bi imeli več kot eno prodajalno in posamezni cehi so celo prepovedali sprejeti delo od dolžnika kakega cehovskega člana, ali pa takemu dolžniku kaj dajati na upanje.

Enako skrb kakor za delavce so imeli tudi za konsumente. Oblasti in cehi so šli pri tem drug drugemu na roko. Cehi so skrbeli za to, da so izvrševali in prodajali res dobro in trpežno blago in so v ta namen zahtevali od

članov ne samo splošno strokovno izobrazbo, ampak so tudi natančno določili sirovino, ki se je smela uporabljati in način obdelovanja.

Vsakemu nepristranskemu opazovalcu mora biti jasno, da je bilo na ta način onemogočeno vsako dobičkolovstvo, brezobzirna konkurenca in izkoriščanje delavstva. Zato je povsem razumljivo, da je gospodarski liberalizem, katerega glavni smoter je brezmejna dobičkaželjnost, kakor hitro je prišel do moči, v prvi vrsti padel po cehih in zahteval njihovo odpravo: »Vsi zakoni, ki silijo rokodelce, da so združeni v cehih, ali trgovce, da se vežejo v zadru-gah, morajo pasti,« piše Adam Smith. »Proč z vsem, kar omejuje gospodarsko svobodo, proč s cehi in trgovskimi zadrugami, proč z vsemi stanovskimi zve-zami,« je klical znani Quesnay. S temi načeli se je odprla tista opolzka pot, po kateri še dandanes padajo milijoni, pohojeni od srečnejših in zvitejših, na tla, po kateri je zazijalo kot nenasiten zmaj sovražstvo med ubožci in bogatini in se rodilo vse neizmerno socialno zlo naše dobe. Res je, da ni možno iti nazaj v srednji vek, toda takrat veljavna gospodarska načela, zaščita delavstva in dela so kljub spremenjenim razmeram veljavna še dandanes.

Današnje gospodarstvo v človeški družbi je zgrajeno na temelju čim več-jeja dobička. Povsem naravno mora to dobičkarstvo povzročati konkurenco. Konkurenca je navadno vzrok in povod znižanju delavskih plač, ker na ta način ostane dobiček podjetnika vedno isti. To dobičkarstvo povzroča obi-čajno veleprodukcijo po načelu: čim večja produkcija, tem večji dobiček. Za oddajo te nadprodukcije so potrebni novi trgi in potrebne postanejo kolonialne dežele. Boji za nove trge in kolonije se imenujejo z drugim imenom vojske, ki pridejo seve na dan z lepše donečimi nagibi. Ako pa veleprodukcija ne more spraviti blaga v denar, se ji blago nakopiči, tedaj začne odpuščati delavce, tako nastane brezposelnost, in vsemu temu pravimo potem gospodarska kriza.

Veleprodukcija se ne čuti kot zlo tedaj, ko vseh reči manjka, kakor je to bilo prva leta po vojni. Kakor hitro pa je zadoščeno potrebam, ki med vojno nastanejo, tedaj postane veleprodukcija ali povzročiteljica novih vojnih zaplet-ljavev ali pa nastopi gospodarska kriza. Zgodovina amerikanskega gospodarstva to potrjuje. Leto za letom se množe v Ameriki polomi raznih industrijskih podjetij, uprav zato, ker je ondi v velikem razmahu tako zvana velepro-dukcija. Na videz namreč veleprodukcija poceni blago. Polagoma se pa pre-obrne. Ko je namreč domači trg nasičen, so potrebni potniki in reklama in kar spada zraven, ki proizvode prekomerno podražijo in tako nastopi trenotek, ko mala produkcija zavije vrat veleprodukciji. Zdravo gospodarsko načelo, ki se ga lahko učimo od srednjeveškega cehovstva je, da mora **konsum regulirati produkcijo**, ne pa načelo čim večjega dobička. Potom statistike se lahko ugo-tove potrebe po predmetih posameznih mest ali pokrajin in zakonitim potom s pomočjo stanovskih organizacij se potem lahko uravna produkcija.

In če bi se to zgodilo, bi postalo delo zopet trajen vir dohodkov za delavca, kakor je posestvo trajen vir dohodkov za kmeta. Povsem naravno bi potem tudi prenehala brezposelnost in vsa gospodarska negotovost, ki dan-danes tlači delavca, obrtnika, posestnika in tovarnarja. Vsak bi vedel, da bo za svoje izdelke ozir. pridelke tudi gotovo našel odjemavce.

Seveda bi pa tudi dohodke ozir. dobiček morala razdeljevati pravičnost. — ki vsakemu deli svoje — ne pa pohlep po čim večjem dobičku. Uprav ta pohlep je kriv, da so začeli delavca zlorabljati kot blago, ki ga radi dobička ne cenijo višje kakor toliko, kolikor premore s svojimi mišicami in močmi. V veliki meri je uprav ta pohlep po čim večjem dobičku kriv sodobne krize. Na prvi pogled se sicer dozdeva, da velja načelo: Čim manj stanejo delovne sile, tem večji dobiček ostane za gospodarja-podjetnika. Toda uprav sodobna kriza kaže, da se to krivično načelo maščuje naposled na podjetniku samem.

Čim nižje so plače, tem nižja je tudi kupna moč konsumenta. Če podjetnik nima odjemavcev, mu blago obleži in lov za čim večjim dobičkom požre tako sploh ves dobiček. Tako vidimo, da je načelo čim višjega dobička pogubno tudi v svojih posledicah. **Ako hočemo, da bo gospodarstvo uravnovešeno, moramo gledati na to, da bodo uravnovešeni tudi dohodki ljudi,** to se pravi, če hočemo ali nočemo, vrniti se bomo morali k načelu, ki ga je postavil papež Leon XIII. v svoji delavski okrožnici: »Kakor učinki slede vzroku, od katerega so povzročeni, tako je pravično, da sad dela spada tistim, ki so delali.« (17) In to je tudi povsem logično. Opeka, platno itd., z eno besedo sredstva, ki jih človeštvo potrebuje za zadovoljenje svojih potreb, so sestavina dveh elementov: naravne stvari (materije) in dela. Če odštejemo vse človeško delo od kosa platna ali opeke, karkoli tega dela v njih tiči, tedaj ostane vedno na koncu materija, ki je nastala brez človeškega sodelovanja. Če recimo kdo dela obleko iz blaga, si ne pridobi lastnine do snovi obleke, pač pa do oblike, ki blago napravi pripravno za obleko. Če je bilo blago prej moje, je seveda celokupna vrednost obleke prešla v mojo last; če pa je bilo blago koga drugega in če hoče imeti blago z novo obliko, tedaj mi mora obliko odkupiti. Če pa hočem imeti jaz obleko, moram blago odkupiti, iz katerega je narejena. Če jih je več udeleženih pri krojenju, šivanju itd., z eno besedo pri oblikovanju, morajo pač le-ti dohodek med seboj deliti primerno delu vsakega pomočnika.

To ni kako novo načelo, ampak je staro, kakor je staro krščanstvo, ki je vedno zahtevalo: da je delavec vreden svojega plačila, in plačilo delavca je sad njegovega dela. Današnji gospodarski sistem pa, ki se ravna po načelu čim večjega dobička, seveda velik del sadov dela ne prisodi tistim, ki so delali, zato je potem naravno, da je moral nastati tolik prepad med družabnimi sloji; med tistimi, ki imajo vsega v izobilju, in tistimi, ki kljub vsemu delu zaslužijo komaj toliko, da se za silo ohranijo pri življenju, čeprav počasi hirajo.

Tudi tu se lahko učimo od srednjeveškega delavstva, ki je s svojimi postavami, kakor že preje omenjeno, preprečeval prekomerno kopičenje dobička s tem, da je določeval cene izdelkom in plače delavcem, na drugi strani pa pazil tudi na kvaliteto izdelkov, da niso bili konsumenti oškodovani.

Dokler ne bo na podlagi tega načela uravnovešeno blagostanje podjetnika in delavca, je zastonj govoriti o varčnosti in o odpravi luksuznih predmetov, zastonj pa govoriti tudi o trajni rešitvi gospodarske krize. Producent se bo pač vedno ravnal po zahtevah tistih, ki imajo kupno moč. Ker je pa kupna moč pri večini človeške družbe tako oslABLJENA, da zadostuje komaj za najpotrebnejše, se bo producent naravno oziral na zahteve tistih, ki imajo kupno moč. In ker ti običajno zahtevajo luksuzne predmete, je naravno, da bo tudi te izdeloval. O varčnosti in o zmanjševanju proizvodnje luksuznih predmetov se bo dalo govoriti, ko bo postala kupna moč družabnih slojev vsaj prilično enako močna, to pa bo nastalo, ko bo uveljavljeno načelo Leona XIII., da sad dela spada tistim, ki so delali.

Seveda bo tu ugovarjal eden ali drugi, češ kako naj tovarnar izhaja, ako naj plačuje delavcem tolike plače, saj bi tovarne propadle. Resnica je namreč, da nekateri obrati donajajo mnogo več kakor drugi. Resnica je tudi, da če bi ti obrati, ki donajajo manj, dajali plače, kakor so primerne za človeka dostojno življenje, takozvane družinske plače, morali propasti, ako bi bili navezani sami na sebe. Zato je spričo sodobnih razmer edino možno, da se za vse večje obrate uvede kolektivno gospodarstvo.

Pri besedi »kolektivno gospodarstvo« se marsikdo ustraši, češ, da je to že boljše. Pa to ni res. Kajti to kolektivno gospodarstvo mi že davno

imamo, samo da se skriva pod drugimi imeni in da ima druge cilje, kakor naj bi jih imelo kolektivno gospodarstvo, ki ga mislimo mi.

Vsakemu je n. pr. dobro znano, da se večkrat zvežejo podjetniki v to svrhu, da pokupijo proizvode (žito, rudnike železa, bakra ali karkoli že) s tem namenom, da si na ta način dobe monopol v prodajanju teh proizvodov, istočasno pa seve tudi pravico, da poljubno lahko cene zvišujejo itd. Te zveze se imenujejo ringi. Znano je tudi, da se večkrat zvežejo med seboj podjetniki iste panoge z gotovo kolektivno pogodbo glede množine blaga, ki naj se proizvaja, cen trga, delavskih plač itd. Oni tako določijo, koliko blaga te ali one vrste naj se proizvaja, da ohrani enako visoko ceno, in če je nevarnost, da bi n. pr. vsled dobre letine cene blagu padle, potem uničijo raje toliko blaga, kolikor smatrajo za potrebno, da se jim dobiček ne zmanjša. Pravtako določujejo plače delavcem, cene blagu itd. ter iste lahko poljubno znižujejo oz. zvišujejo, da ostane dobiček vedno isti, če ne večji. Te zveze se imenujejo karteli. Pravtako je znano, da se večkrat združi več podjetij iste panoge v eno samo velepodjetje z enotno upravo. Na ta način že v kali uničijo vsako konkurenco v proizvodjanju in v prodaji. Oni potem narekujejo cene, določijo, koliko blaga se proizvaja itd. Te združitve se imenujejo trusti.

Vsa ta udruženja imajo ta edini namen, ščititi dobiček lastnikov, so pa v resnici kolektivna gospodarstva. Razvidno je iz tega, da kolektivno gospodarstvo ni isto kakor boljševidem in da ima boljševidem tozadevno predhodnike. Jasno je pa tudi, da če so enkrat kolektivna gospodarstva možna, da ščitijo interese lastnikov, da znižujejo plače delavstvu, da dvigajo dobiček lastnikov, da so možna tudi, da ščitijo interese delavcev in konsumentov. In prav tako jasno je tudi, da bi potem vsak izgovor, češ da ni možno delavce stalno zaposliti in jim plačevati družinskih plač (kakršne so potrebne, da preživi delavec sebe in družino ter živi človeka vredno življenje) vsled nevarnosti obstoja tovarn itd. izgubil sleherni pomen, ker bi slučajno izgubo enega podjetja z lahkoto krilo drugo podjetje, ki obratuje z večjim dobičkom. Dobiček pa bi potem prišel v prave roke, v roke vrednote proizvajajočega delavca.

To ni mogoče radi zunanje konkurence. Dokler vse države ne izvedejo teh načel, jih tudi mi ne moremo, ker imajo potem druge države vsled zaostale zakonodaje in zaostalosti prebivalstva veliko cenejše delavske moči na razpolago. Tako bi morda sodil eden ali drugi. Tudi temu bi se dalo izogniti potom zaščitne carine za vse proizvode, ki jih v zadostni kvantiteti in v enaki kvaliteti lahko izdelujemo doma. Zgled nam daje v zadnjem času Anglija. Seveda bi se zaščitna carina ne smela izvesti na podoben način, kakor jo upravičeno graja g. Uratnik v Poročilu Delavske zbornice za leti 1929 in 1930 (str. 79). Naj navedem le en zgled: »Leta 1929 je stal na našo mejo postavljen čehoslovaški sladkor Din 3·80. K temu je prišlo Din 3·30 carine in 5 trošarine. Skupno je stal l. 1929 čehoslovaški sladkor za našo veletrgovino Din 12·10. Čitali smo več strokovnih razprav, ki dokazujejo, da tudi pri nas proizvodjalni stroški ne presegajo Din 4 na kg. Kljub temu, da naša domača industrija ne plačuje carine, ki bi znašala pri potrošnji 95.000 ton okrog 300 milijonov Din, določa čehoslovaška konkurenca ceno našemu sladkorju. Naš sladkor je brez carine tako drag, kakor češki s carino.« Za tako zaščitno carino se pač nihče ne more navduševati.

To so glavna načela, ki so dajala smer srednjeveškemu cehovstvu. Veljavna so pa še dandanes. Če bi jih upoštevali, bi gospodarske krize, brezposelnost itd. izginile same po sebi. Seveda je drugo vprašanje, ali se bo ta program tudi v resnici uveljavil? Uveljaviti se bo moral prej ali slej, če hočemo ali če nočemo. Da se uveljaviti legalno potom parlamenta ali pa

ilegalno potom socialne revolucije. Država je, ki daje zakone. Državo vlada parlament. Parlament pa vlada tisk. Tisk pa vlada po večini denar. In z denarjem razpolagajo tisti, ki zagovarjajo načela o čim večjem dobičku in čim večji gospodarski svobodi, ker le v gospodarski svobodi se da dobiti tudi prekomeren dobiček. Ker torej vladajo države velesile: tisk in denar, zato se bojim, da bo prej ali slej prišla socialna revolucija, ki bo napravila potrební preokret. Kdaj bo to prišlo? Kdo ve. Lahko čez deset let. Lahko preje, lahko tudi pozneje, kakor bo pač držalo krpanje, s katerim bodo države skušale zaceliti gospodarsko krizo, to, v kateri živimo in druge, ki bodo še prišle.

Dr. J. Aleksič:

Krščanski trializem*.

I.

Vsaka stvar, vsako bitje, vsaka institucija, ki stopa pred človeka in v dotiko z njegovim življenjem, se mora opravičiti in utemeljiti svoje bivanje: čemu je, čemu biva. Kajti vsaka stvar v območju človeškega življenja, recimo kratko vsa **priroda**, vsebuje dvojno stran: **bitno** in **moralno**. Bitna stran je njena eksistenca, njeno bistvo, njena narava. Moralna stran pa je njena eksistenčna upravičenost, njena smotrnost in njena uporabnost za človeka; ali drugače: njen odnos napram moralno **dobremu**, kajti moralni smisel, kot normativnost hierarhije smotrov v kraljestvu vsega bivanja in razvoja, tako človeškega življenja kakor stvari, ki so za človeka, zahteva po besedah Solovjova — »službo čistemu, vseobsežnemu in vsemogočnemu dobremu«.

Vsa priroda je za človeka. To je očitvidno; zato, ker je priroda **nesvobodna**; samo človek, kot osebnost, kot razumno bitje, je svoboden. Vse, kar je po svoji naravi nesvobodno, pa je po isti svoji naravi v službi svobodnega. »Kar gospoduje nad svojim dejem, je svobodno v dejstvomvanju; svoboden je namreč, kdor vzrokuje v sebi; kar pa je gnano k dejstvomvanju po kaki nujni od drugod, je podvrženo sužnosti. Vsaka druga stvar je torej po naravi podvržena služnosti, samo razumna narava je svobodna.« In zato je vsa prirodnost v službi človeka t. j. **človeške svobodne osebnosti**. »Kadarkoli so kake stvari usmerjene na neki smoter in tega smotra ne morejo doseči iz sebe, se morajo določevati k smotru po njem, ki gre samostojno k cilju... Edino razumna narava torej biva radi sebe v vesoljstvu, vse drugo pa radi nje.« Tako Tomaž Akvinski (Contra Gent. III, 112).

Torej vsa prirodnost opraviči svoje bivanje in odgovarja na vprašanje: čemu sem? z besedami: za človeka, da služim človeku.

In človek? Ali njemu ni treba odgovoriti na to vprašanje: Ali more njegova bitnost, njegova narava reči absolutno: radi sebe sem, sama v sebi sem svoj razlog in opravičenje: moje dobro je moja eksistenčna opravičenost? Ne! Ako hoče biti odkritosrčna in resnična do konca, mora reči, da je tudi ona — kot relativna svobodnost — uravnana na nek cilj, na nek smoter, na nek **bonum**, ki je izven nje same, ki je višji od nje, ki je — *summum bonum*, najvišje dobro.

Tako imamo, stoječ in motreč iz bitnosti človekove osebnosti, odprtih dvoje perspektiv, eno navzdol — **prirodnost**, eno navzgor — **nadprirodnost**,

* Priobčujemo ta članek v smislu naše uvodne besede.

nadnaravnost. Pride še ena, tretja, vodoravna perspektiva, do sebi enakih bitij, soljudi, to je — družba, **socijalnost**.

Človekova osebnost kot bitnost, ki biva, kot resnica, torej kaže trojno odprtost: v mrtvo in animalično prirodnost, v božjo nadprirodnost, v človeško socijalnost. Tako je, to čitamo v njenem bistvu samem, to je ontološka resnica, ki se ne da tajiti. Ta bitnost pa mora s tem tudi priznati svojo istotako trojno, tej trojni bitni odprtosti odgovarjajočo **moralno** odprtost, moralno opravičenje, kajti to sledi nujno iz prve. Trojna bitna odprtost namreč očituje dejstvo: napram prirodnosti stoji človekova osebnost v odnosu **nadrejenosti**, napram soljudem v razmerju **enakopravnosti**, napram nadprirodnosti, t. j. Bogu, pa v odnosu **podrejenosti**. To pa je tudi trojna večna podlaga vse osebne in splošne morale. Morala, kot **naravni zakon**, ni nič drugega ko **praktična zahteva po priznanju** in udejstvovanju tega, kar izraža bistvo in resnica **urejene realnosti**. Bistvo, resnica vse bitnosti se mi namreč prikazuje v nekem urejenem, smotrnem odnosu do moje osebnosti, mi je ali podrejena, ali enakopravna, ali nadrejena. V tej njeni naravnosti leži podlaga njene — **moralnosti**.

Zato je res kar smo dejali, da ima vsaka stvar, v zvezi in obenem s človekom, dvojno stran: bitno in moralno. Seveda je samo človek v resnici moralen, stvari pa le v toliko, v kolikor stoje v odnosu do človeka, ali bolje, v kolikor stoji človek v odnosu do njih.

Rekli pa smo, da se odpira človek kot osebnost in torej kot moralno bitje v trojno smer: do prirode, do soljudi, do Boga. To trojno razmerje človekovo se ostvarja v treh poglavitnih socijalnih oblikah ali kategorijah: v **gospodarski**, v **politični** (država) in **verski** (cerkev) družbi, katerim odgovarja trojna celokupna kultura: stvarna, osebnostna, nabožna. **Gospodarstvo** v svojem bistvu ni nič drugega kot človekova dejavnost na ravnini **prirode**. Prvi bistveni princip **države** (ki sicer ni edina, vendar najpopolnejša socijalna forma) je urejevanje človeških osebnosti v ravnini socijalnosti, vzdrževanje reda v sožitju svobodnih in enakopravnih človeških **osebnosti**. Prvinska naloga **Cerkve** pa je na ravnini **človek-Bog**. Vendar dobro pomnimo: vse tri forme, gospodarska, politična in religiozna, so trije krogi, ki se med seboj presegajo in križajo na ploskvi, na krogu iste osebnosti. Ti trije krogi so samostojni, neodvisni med seboj, vendar ne absolutno. Neodvisni so po **svoji** bitni strani, avtonomni so v svojih posebnih zakonih, iz katerih se grade in rastejo. Veže pa jih skupna vez morale, ki ima svoj vir na vrhuncu celokupne bitno-moralne hierarhije, v Bogu, odkoder poteka skozi človeka doli v prirodnost, na kateri človek stoji, in navzven na družbo, v kateri živi.

II.

Po teh načelnih ugotovitvah preidimo h konkretnjši obliki govorjenja.

Dva velika »revolucionarna« čina sta se izvršila v zadnjem polstoletju v katoliški socijalni znanosti. Poglavitna nositelja teh revolucij, prva revolucionarja naše dobe, sta dva papeža: Leon XIII. in Pij XI.

Leon XIII. je osamosvojil državo. To se pravi, potegnil je jasno črto med Cerkvijo in državo, kakor некоč Tomaž Akvinski med vero in filozofijo. Obenem pa je isti Leon sprožil veliko, do takrat nedotaknjeno vprašanje: **Cerkev in gospodarstvo**. To je bil za mnoge, celo za dobre katoličane, nezaslišan, revolucionaren čin. Sam Pij XI. daje temu izraza z besedami: »Nekateri, tudi med katoličani, so Leonov nauk, tako vzvišen, tako globok, **svetu tako nov**, sumničili, nekaterim pa je bil celo v **pohujšanje**.« (Quadragesimo anno, 14).

Naglo živimo. V štiridesetih letih, kakšen napredek. Zakaj velik je korak, ki ga je napravil v tem oziru Pij XI. On je od Leona komaj načeto vprašanje: Cerkev in gospodarstvo, dokončno rešil in zaključil: zabil je meje med gospodarstvom in moralo in s tem določil tudi meje gospodarstvu napram državi in Cerkvi. Z velikim zadoščenjem ugotavlja nemški katoliški ekonomist Nell-Breuning S. J.: »Natančno z besedami, s katerimi je Vatikanski koncil določil samostojnost razuma in vere, orisuje danes enciklika Qu. a. samostojnost gospodarstva in npravnosti: in suo quaeque ambitu suis utuntur principiis. Vsaka ima svoje lastno področje. V okvirju tega svojega področja veljajo za vsako njeni vrstnosvojski bistveni zakoni in se ravna po njih. Zares odrešilna beseda.« (Quartalschrift, 1932, I. str. 75.)

Jasna je paralela: Vatikanski koncil določa meje med **vero in razumom**, Leon med **Cerkvijo in državo**, Pij med **ekonomijo in moralo**. S tem je v glavnih, najvažnejših človekovih odnosih podana meja med naravnim in nadnaravnim, oziroma natančneje, začrtana je celotna hierarhija bitnosti in smotrov, ki v njih stoji in se giblje človekova osebnost: človek-prirodnost, človek-družba, človek-nadprirodnost.

Tozadevno mesto iz Pijeve enciklike. Zavračajoč in popravljajoč zmote na levo in na desno, pravi: »Dasi se namreč gospodarske in socialne zadeve ravna, vsake v svojih mejah, po svojih načelih je vendar zmotno misliti si **gospodarski red in npravni red** med seboj tako ločena in tuja, da bi oni ne bil v ničemer od tega odvisen. Res določajo takozvani **gospodarski zakoni**, ki izhajajo iz bivanja in iz narave človeškega telesa in človeške duše, katerih smotrov človeška dejavnost v gospodarskem območju ne more in katere s pripravnimi sredstvi more doseči, pamet sama pa iz narave stvari in iz človeške individualne ter socialne narave jasno očituje smoter, ki ga je Bog postavil vsemu gospodarstvu.

Toda samo npravni zakon nam veleva, da iščimo v vsem svojem ravnanju vrhovni in zadnji smoter, v vsakem posameznem področju pa tiste posebne smotre, ki jih je narava, ali bolje, početnik narave, Bog, postavil za vsako teh področij naše dejavnosti, in da le-te posebne smotre ubiramo v skladje in **podrejamu onemu vrhovnemu smotru**. Ako se bomo zvesto ravnali po tem zakonu, se bodo vsi posebni individualni in socialni smotri, ki jih v gospodarstvu skušamo doseči, skladno uvrstili v vesoljni red smotrov in mi se bomo kakor po stopnjicah dvigali in dvignili k zadnjemu smotru vseh stvari, Bogu, ki je sebi in nam najvišje in neizčrpno dobro.«

Zares nesmrtna, grandiozna beseda. Samo te besede v Quadragesimo anno so vredne več kot dolge skladovnice modernega pisaštva o tem vprašanju. Tu je Pij XI. sprostil zadnji, a vendar v nekem oziru temeljni kamen ali bitnost človeške socialne zgradbe, t. j. gospodarstvo, mu priznal samostojnost, obenem pa pokazal na njegovo zvezo in neločljivost z zadnjim najvišjim smotrom vsega, z Bogom, ki je summum bonum. Dvojna nejasnost oziroma zmota je namreč vladala doslej o tem. Dočim učijo materialisti, da je npravni red zgolj epifenomen, zgolj odsev gospodarskega reda, pa so mnogi katoličani šli predaleč v nasprotno smer. Dobro pravi slednjim Nell-Breuning: »Npravnemu zakonu ni potreba, da bi si nadeval tujo veličino; po svoji resnični veličini je dovolj velik in vzvišen. Le v Bogu, pravzroku in končnem cilju vseh stvari, imata npravnost in gospodarstvo, imajo npravni zakoni in gospodarske zakonitosti svoj skupni vir. Bog pa nas je postavil nasproti tej dvojni zakonitosti: **bitnim zakonom** reči, ki nam povedo, kaj moremo, in **npravnemu zakonu**, ki nam pravi, kaj smemo, kaj moramo.« (l. c. 75.)

Zares, človekova naloga ni in ne more biti, samovoljno ali moralno »popravljati« immanentnih zakonov gospodarstva, to bi bilo enako kakor popravl-

ljati znanost. Zakaj ti zakoni se obračajo samo na človekov razum in mu povedo samo to: do kakega cilja ali učinka vodijo taki ali drugačni gospodarski ukrepi, oziroma, kakih sredstev se moramo poslužiti, če hočemo doseči ta ali oni cilj. To in samo to je namreč naloga in območje gospodarske teorije. Od tu naprej pa ima besedo — gospodarska etika. Ta pove dvoje: prvič, da je v področju gospodarstva treba delati res po gospodarskih načelih, rabiti res tista sredstva, ki vodijo do cilja. S tem torej gospodarska etika samo potrjuje gospodarsko teorijo in zahteva praktično izvedbo tega, kar odkriva razum v gospodarstvu kot teoriji in znanosti. Torej je tukaj kak konflikt že načelno nemogoč. Drugič pa, in to je važnejše, **nravni red nalaga človeku, da svojo ekonomijo prav uvrsti, postavi na pravo mesto vesoljnega smotrnega reda**, ali kakor pravi papež, da posebni smoter gospodarstva »ubiramo v skladje in podrejenost vrhovnemu smotru«.

Tako je zasigurana gospodarstvu zadostna avtonomnost, obenem pa je jasno povedano, da ni samo sebi namen, marveč da mora biti v službi dobrega, in sicer zadnjega, najvišjega dobrega, ki je Bog; da mora biti torej — moralno.

Enciklika je z veliko širokogrudnostjo priznala gospodarstvu njegovo svojstveno mu samostojnost, brez strahu, da se s tem izmakne roki nravnega reda. Ne, ravno s tem je dana prava podlaga, da nravni red seže s svojo besedo do zadnjih potankosti gospodarstva in vse skupaj usmeri k skupnemu edinemu cilju vsega, k Bogu. (cf. Nell-Breuning, l. c. 82.)

S tem pa je tudi razloženo in utemeljeno razmerje Cerkve do gospodarstva. Je namreč slično razmerju cerkve do države. Cerkev kot vrhovna učiteljica in varhinja nravnega reda ima polno pravico in dolžnost, tako gospodarstvu, kakor državi kazati red vesoljne moralne smotrnosti, kazati hierarhijo smotrov, t. j. učiti, voditi in soditi, ali in v kolikor je dejavnost gospodarstva ali države osmerjena k Bogu, v koliko ne: torej ali je moralna ali ne.

(Konec prihodnjič.)

Ing. Fr. Štrajnar:

Agrarna kriza.

Svetovna kriza je pospešila razvoj kapitalizma in ga je tudi preje, kot so pričakovali, pripeljala do absurdnosti. Nastala je kriza, ki dokazuje, da ne moremo iti dalje po tej poti, ampak, da moramo graditi gospodarstvo na docela novih podlagah. Da bomo lažje izluščili jedro vprašanja, potegnimo paralelo med industrijsko in agrarno produkcijo.

Industrijska produkcija je mehanična ne samo zato, ker mehanično proizvaja svoje izdelke, ampak tudi zato, ker se lahko mehanično prilagodi potrebam konzuma. Le v redkih primerih je produkcija vezana na druge faktorje kot n. pr. izpad letine, surovin itd. Značilno za kapitalistično industrijsko produkcijo je dalje komercializacija in iz iste izvirajoča racionalizacija. Največji stroški za podjetnika so delovne moči; te popolnoma nadomestiti s stroji je ideal industrije. Tu so dosegli velike uspehe. Vsaj je na tem delalo sto in sto genijev, na tem so delale cele generacije. Pri električni stikalni plošči, ki oskrbuje mesto Berlin, je n. pr. nastavljen en sam človek. V neki cementni tovarni, kjer je še nedavno delalo 650 ljudi, dela sedaj o b i s t i produkciji 60 ljudi. Takih primerov je še nebroj. Ta dejstva človeku imponirajo, navdajajo ga pa obenem s skrbjo, kam bo to privedlo. Še ena

značilna poteza za industrijo je, ki se sicer ne da popolnoma generalizirati, ki pa ji daje močan poudarek, to je navezanost na kolonije. Pri preprostih narodih morete dobiti cenene surovine in pri velikih kolonijalnih narodih se da tudi mnogo prodati.

To so v glavnem faktorji razvoja industrije, ki so jo pripeljali do današnjega stanja. Industrija je ustvarila poseben sloj, industrijsko uradništvo, in v naprednejših krajih je tudi delavstvo dvignilo v kupni moči. Delavec in uradnik sta postala glavna konsumenta; poleg teh dveh pa je bil konsument še evropski kmet in pa kolonije. Industrija pa ni le gradila in dvigala, ampak je tudi uničevala. Racionalizacija je vrgla na beraško palico ne samo delavstvo, ampak tudi uradništvo. Države so morale ravno vsled ogromnega industrijskega razvoja povečati svoj uradniški upravni in tudi vojaški aparat. Ne smemo namreč prezreti kolonijalne politike ter iz te izvirajoče osvajalne tendence industrije. Kolonijalna politika industrijskih držav je prinesla na trg tudi kolonijalne agrarne produkte, ki so že itak šibko konsumno moč našega kmeta še zmanjšali. To je slika mačke, ki lovi svoj rep. Industrija poskuša vse mogoče, da poveča produkcijo. Ravno večja produkcija je povzročila, da je konsumna moč ljudstva vedno manjša.

Kaj pa kmetška produkcija? Komercialno in tehnično stoji daleč za industrijsko produkcijo. Kmetška produkcija ni mehanična vsaj v tistem ozkem smislu ne. Kmet ne more urediti produkcije po konsumu, zakaj letos je letina ugodna, naslednji dve leti pa morda ne bo. Ne more si določiti delavnega dne, ali skratka komercializacije in racionalizacije ni mogoče izvesti tako in v toliki meri kot v industriji. Vse to tudi vpliva na duševno strukturo kmeta. Kmetška mentaliteta je sodobni civilizaciji tuja. Prav do zadnjega se ni posvečalo agrarni produkciji dovolj pazljivosti. Ideal v popolno mehanizacijo usmerjene zapadne civilizacije je: umetna fabrikacija življenskih potrebščin in uničenje kmeta. To pa bi pomenilo katastrofo. Da se tej izognemo, moramo sami posvečati vso pažnjo domači kmetški produkciji in gledati, da ne bo kmet kar kot celota prišel na beraško palico in postal gospodarsko popoln proletarec.

Predvsem moramo gledati, da se organizira prodaja, da prilagodimo kmetško produkcijo potrebam konsuma. Kakšno reklamo dela industrija za svoje izdelke, da poveča konsum. Kaj pa kmetški pridelki? Je res, da želodec dela najboljšo reklamo, toda to ni dovolj. Na Češkem n. pr. naredijo menda vsako leto mlečni teden v propagando za konsum mlečnih izdelkov. Predavanja in plakati so sredstva, ki so prinesla skozi leta vidne uspehe. Kmetške zbornice so res nujno potrebne, da bi vzele ta vprašanja v pretres. A drugo vprašanje je racionalizacija, kolikor se more tu govoriti o njej. Nekateri mislijo, da bi racionalizacija prinesla novo zlo, češ, da še sedaj ne morejo spraviti kmetje svojih izdelkov v denar. Prav imajo, prej moramo preskrbeti možnost za vnovčevanje produktov. Za to je nujno potrebno in to mora biti prva skrb, da se ustanovi pri banovini ali pri bodočih kmetških zbornicah, ali na univerzi poseben institut, ki bi znanstveno raziskaval ta vprašanja. Krompir in koruza nista samo dobra kot hrana; predelati se dasta v špirit. Špirit pa bi kot pogonsko sredstvo uporabljali doma. Obvezno mešanje špirta in bencina za pogon motornih vozil je vpeljano že v nekaterih državah kot v Franciji, v Madžarski in ČSR. V Italiji je uporaba domačega vinskega jesiha obvezna. Naloga tega agrarnega instituta bi bila znanstveno raziskavanje možnosti, kako s predelavo agrarnih produktov povečati njihovo prodajno možnost. Varčevanje z javnim denarjem je potrebno, toda za take stvari bi moral biti denar. In dobro bi se obrestoval. Za vsako delo pa je potreben načrt, načrt v vseh podrobnostih.

Karkoli naredimo, magari še tako malenkost po načrtu, je več vredno, kot nevem kaj brez načrta. Velika napaka je, če pričakujemo takoj velike in vidne uspehe. Treba je leta in leta podrobnega dela, da se pokažejo uspehi, ker drugače bomo čez pet let zopet lahko rekli: takrat bi morali začeti. V tem so že dosti grešili, ker so zahtevali takoj čudežev.

Zapadna Evropa je zrastle iz bogastva na kolonijah. Vse kaže, da bo tudi zaradi tega propadla. Če bomo hodili svoja pota, če bomo spoznali, da imamo svojo zemljo, bogato in lepo obdelano, in jo bomo samo pravilno izkoriščali, če bomo uvideli, da živi na tej zemlji priden in delaven narod, ki mu je treba samo prave skupne gospodarnosti, potem se nam ni treba bati bodočnosti. V tem je po mojem mišljenju izhod iz današnjega težkega položaja ne samo za nas, ampak tudi za vse človeštvo.

Pregledi.

FRANCÉ TERSEGLAV - PETDESETLETNIK

17. februarja t. l. je stopil tovariš Terseglav v petdeseto leto. Polovica stoletja je lepa moška doba in človek nehotne obrne pogled nazaj in naprej. Francé Terseglav stoji na mejniku kot očak. Preteklost mu kaže kako je njegov duh, njegova visoka učenost, njegova dalekovidnost gradila, soustvarjala in dograjevala temelje katoliškega gibanja. To gibanje bi moralo z nujno doslednostjo iti v krščanski socializem. Ni šlo. Ne po njegovi krivdi.

Voditelji so popadali, novi niso znali ničesar novega in iz stare podlage ven zrastlega ustvariti. Zato ni gibanje, ki so ga stari s takim uspehom pričeli, prestalo preizkušnje nove, revolucionarne dobe. Radi tega so nastopili mladi, iščejo nove orientacije, hočejo se sprostiti in ustvariti gibanje, v katerem bi prišlo de veljave resnično, živo krščanstvo, ne pa gola, neiskrena formalnost.

Bridke občutke ima Francé Terseglav, ko stoji ob bregu in ko vidi, kako premetavajo ladjo, katero je tudi on tesal, valovi brez krmila, brez kapitana. Z neko tegobo gleda na čolnice, ki se oddaljujejo od te ladje. Čolnici so sicer v nevarnosti, da jih požro valovi. Toda vesla so v mišičastih rokah. Oči veslačev so bistre, iz njih sije pogum, neustrašenost in zmagoslavje. Kajti novi bregovi so že na vidiku. Francé žalostno gleda ladjo. Kajti težko se loči od vsega tega, v čemer je živel, v čemer je doraščal in zrastle in kar se je gradilo več ali manj tudi pod njegovim vodstvom. Njegova postava kakor postava očaka se jasno odraža od vseh predmetov na bregu. Kot izraziti in neustrašeni ljudski tribun obrača oči od ladje in jih usmerja proti nasprotnemu bregu in svoje roke stegne kakor v pozdrav veslačem.

Ve, da ga pričakujejo te mlade sile z veseljem na nasprotnem bregu, da ga smatrajo

za svojega pravega tribuna in da mu žele, da bi živel še najmanj toliko let, da bo videl popolno zmago novega gibanja, ki je vzkliko in prvi vrsti iz src krščansko socialističnega delstva. (A. M.)

KAPITALIZEM V SLEPI ULICI.

Ni, da bi morali biti zelo zelo stari, da ne bi mogli spoznati, ali imamo dobre oči in ali jih umemo rabiti k spoznanju, da so ljudje danes vsekakor udarjeni s slepoto — da, naravnost zabiti. To smo mogli opazovati v novoletnih razmotrivanjih najrazličnejše vrste in vrednosti, v kritikah in zagovorih minulega leta, kakor tudi v nepreveh rožnatih upih, s katerimi smo pričakovali novo leto — povsod se je naravnost pretresljivo pojavila ta vsesplošna človeška lastnost.

Govorilo se je, uvaževalo in pisalo o današnji vsesplošni gospodarski krizi, »iskali — in ne našli se — njeni vzroki,« premišljalo se je, kako jo odstraniti. Vse to bi bilo seveda zelo lepo, ko bi se bil zares kdo pobrigal in se zamislil resno v ves problem. Vsa ta razmotrivanja pa niso imela drugega namena, nego zakriti pravo stanje stvari, kolikor le mogoče zamaskirati prave in resnične vzroke krize in obrniti pozornost javnosti na vprašanja in probleme postranskega pomena, da, na uprav brezpomembne in nedolžne. Marsikje se je kar ex officio proglašalo, da smo pripravljeni sprejeti vsak univerzalni lek, samo da bi ga nam bil kdo prednesel. V resnici je tako, da se na sedanje stanje prileplja krpa za krpo, en žgoči obliž na drugega in ko bi kdo prišel in prednesel vsesplošen lek — kaj bi rekli? Ga že imamo, pazite se in ne eksponirajte se preveč...

Kaj se hoče! Pri nas in na celem svetu smo prispeli k temu, da se moraš zanesti zgolj sam

nase in na svoje lastne sile in ne čakati od nikogar nasveta niti pomoči. Toda ali pride-mo tem potem kdaj na suho? Da, kot celota, v katero se spoji v istem cilju delavno ljud-stvo...

Iz Anglije se lordi ne vozijo več na ri-viero, kralj prodaja konje, v Nemčiji varču-jejo, v Ameriki prav tako in pri nas tudi..., vsaka država se naravnost trudi omejiti uvoz na najmanjšo mero in znižati svoje izdatke. Poedine dežele se izločajo iz kolesja svetovne trgovine in prometa, vsaka si na svojo lastno pest prizadeva rešiti svetovno gospo-darsko krizo. In zakaj vse to? Ali je to sploh kaka pot k rešitvi? Izhod iz stisk polne situacije?

Geslo Rimljanov je bilo: Divide et impera. Kapitalistična družba se je v smrtnih krčih oprijela danes te bilke in razdelila narode v ograjene in izolirane dele, da bi se siloma ubranila grozečega pogina. S tem si za dolgo ne pomaga.

Nemčiji so dovolili odlog plačil njenih dolgov: da bi mogla plačati svoje dolge, po-trebuje silnejšo industrijo, večji izvoz, nave-zana je na priliv denarja iz tujine. Tujina pa se zapira pred njimi izdelki. Rajši ji podal-juje kredit. Samo slepec bi ne videl naivnosti tega početja. Današnji evropski in ameriški »državniki« je ne vidijo.

Nikoli v zgodovini ljudstev niso bile dr-žave, plemena, narodi, dežele in svetovni deli tako ozko medseboj spojeni, nego danes. Današnja kriza nam vprav krvavo odgrinja, da smo drug od drugega odvisni, da kriza ene gospodarske panoge izzove krizo druge, kakor eden Bat'a uniči tisoče čevljarjev, polom ene banke povzroči krizo cele države, stavko ali prekinjeno delo v eni industrijski skupini, najsi to celo na drugi polobli zemlje, ču-timo pri nas — čutim jo jaz, čuti jo vsakdo. In vendar so si proti njej današnji državniki izbrali kot lek vprav paradokso obliko po-polne ločenosti — separatizma.

Vsa dejstva dokazujejo, da je vsak ozko-srčni nacionalizem (tem prej gospodarski) nele-zabloda, temveč smešnost — naravnost ne-umnost. Toda vprav v njegovem duhu se snu-jejo danes programi, s pomočjo katerih ho-čejo odpraviti krizo.

Jasno je, da je treba svetovno gospo-darsko krizo rešiti v svetovnem okviru, v soglasju in s sodelovanjem vseh držav sveta — to je tako jasno in morda prav zato tega ne vidijo ljudje, ki vladajo svet, ne vidijo, ker se branijo luči.

Iz današnje krize ni več povratka nazaj — v stanje, ko smo mogli sami sebe zadovoljiti, v narodno ali državno zaključnost, najsi se branijo njeni zaščitniki še tako samoljubno. Danes se tvori nova podoba sveta in začena novo svetovno ob-dobje. Danes je vse v vrenju, kakor od raz-žarjenega železa frče na vse strani ognjene iskre, ki napovedujejo novo stanje stvari. Kratkovidni ljudje še verjamejo, da je današnja

kriza le prehodna in jo primerjajo z ono leta 1870. Vsi poizkusi onemogočiti rojstvo novega sveta, bodisi da so to nedavne angleške volitve z dvomljivo zmago Ramsay Macdonaldovo, bodisi porast nemškega narodnega socializma, ali prestrašeni in sebični ameriški patriotizem, ali pa kratkovidno upanje v dobro oboroženo armado, vsi ti pojavi so le smrtni krči starega sveta. Ni povratka — zares ne. In kaj pride?

Ali je na to vprašanje odgovor tako težak? Predstavite si bolnišnico. Bolniki umirajo kakor muhe. Menjavajo se načini zdravljenja na vse strani, zamenjajo se leki, zamenjajo zdravniki — nič ne pomaga. S čim je to v zvezi? Vzrok umiranja tiči v poslopju, cela zgradba je prepojena s strupom; na videz je tako, kakor da bi umrl ta bolnik radi te, drugi radi druge bolezni; to ni resnica, ampak prevara, kajti vsi so umrli zastrupljeni s strupom, ki je v zgradbi.

In vsesplošen lek. Zdravilo? Postaviti novo zgradbo!

Nimamo vzrokov, da bi se razburjali. Ka-pitalistični sistem se je razvil iz gospodarskega liberalizma; izleгла je nebrzdana svoboda in dopuščenost neomejene konkurence. Ka-pitalizem je dete individualističnega svetovnega nazora in danes nas v življenju že prav nič več ne prepušča. Kar bi storil vsak razumen in neomejen človek je, da bi opustil ta sistem, ki ga ne zadovoljuje in ga sili, naj živi pod primerno stopnjo, in bi poskusil organizirati družbo na drugih temeljih. Toda ta človek te-ga ne dela. Njegovega početja si ne moremo in-inače razložiti, nego da izvira iz njegove pri-rojene in privzgojene zabitosti, ki mu je ne-izjemno všeč; kjer le more, si škodi trajno in dosledno.

Nasledek tega je, da se pojavlja vrsta ljudi, ki si prizadevajo odstraniti ta sistem in ker jim vladajoča »večina« to početje brani, si prizadevajo odstraniti ga z nasilnimi sredstvi — z revolucijo.

Ko bi se dalo tej »večini« kaj dopovedati, ko bi bila pristopna umskim razlogom, bi iz-ginili ti »strašni revolucionarji«. To se pa je-dva zgodi. In tako svet še dalje ostaja pozorišče raznih nepotrebnih revolucij, nasilnosti in krvoprelitij.

Ker pa tudi na nas pada odgovornost za zlo na svetu, smo tudi mi dolžni zlo po svojih močeh odpraviti. Napredku na svetu se protivi in nasprotuje privi-legirana in organizirana vlada glupih in umskim razlogom ne-pristopnih ljudi. Naša dolžnost je, ponižati se k tej kasti nepru-bujenih in imbecilnih in podati jim roko na pomoč. Revolucionarji imajo preveč visoko mnenje o zagovornikih stanja, kakršno je; proti njim so morebiti le preveč kruti. Kajti ti ljudje prej vzbujajo sočutje in bi spadali bolj v ljudski vrtec. Toda boriti se z njimi? Bila bi to fair play?

Miroslav Šebrna (Bratislava).

PROTESTANTI — KOMUNIZEM — VERSKI SOCIALISTI.

Veliko pozornost in živahne debate je izzvala razsodba badenskega deželnega cerkvenega protestantskega sodišča z dne 11. dec. 1931. o odpustu iz službe Ervina Eckerta, mestnega župnika v Karlsruhe, ker je prestopil v nemško komunistično stranko in aktivno v njej sodeloval. Ker je bil Eckert pred vstopom v komunistično stranko član zveze nemških verskih socialistov, so tudi ti nezadovoljni z razsodbo protestantskega cerkvenega sodišča.

Kaj pravijo protestanti.

Razsodba se po Zeitschrift für Religion und Sozialismus H. I. J. 1932 glasi: Eckert je odpuščen iz cerkvene službe z izgubo uradnega naslova, prejemkov, pravice do pokojnine in preživnine in pravice do izvrševanja uradnih poslov.

Razsodbo utemeljujejo približno takole:

1. Program 3. internacionale iz l. 1928. zahteva boj proti veri in cerkvi. Sicer dopušča svobodo prepričanja, zahteva pa istočasno protiversko propagando.

2. Osnova komunizma je znanstveni materializem, iz katerega izhaja ateizem.

3. Komunistična stranka v Nemčiji izvršuje ta program in vodi odločno borbo proti veri in cerkvi po posebnih organizacijah.

4. V protestantski cerkvi je nemogoč duhovnik, ki je šel h komunistom kot »revolucionaren marksist« in za nje agitira.

5. Izjava komunistične stranke, da ni Eckertu stavila pri vstopu v stranko nobenih pogojev glede izvrševanja duhovskega poklica in njegovega prepričanja še ne znači, da se je komunistična stranka odvrnila od protiverske taktike.

Kaj pravi Eckert.

Na to razsodbo je Eckert v »Arbeiterzeitung« (Mannheim) z dne 12. dec. 1931. odgovoril: Badensko predstojništvo protestantske cerkve je s to razsodbo dokazalo, da je brez smisla za naloge in napetosti današnjega časa. Nič jim ni na tem, da bi se približali razrednozavednemu revolucionarnemu proletarijatu.

S tem so cerkev uvrstili v kapitalistično-fašistično razredno fronto, kajti istočasno, ko njega odpušta iz službe radi prestopa h komunistični stranki, trpi nacionalno-socialistične duhovnike, ki neovirano agitirajo in organizirajo fašizem. Utemeljitev sodbe dokazuje, kako malo protestantska cerkev misli na to, od kod prihaja sovražnost proletariata do cerkve in vere; dokazuje, da je še vedno odvisna od meščanske družbe. Voditelji se boje jeze malomeščanskih »cerkvenih kristjanov« proti župniku-komunistu. S tem, da mu je predstojništvo odvzelo službo, ga je tudi iz cerkve izključilo. Tega sicer ni storilo oficial-

no in direktno, ker ne upa obenem oficialno izključiti stotisočev in milijonov komunističnih volilcev, ki se še oklepajo cerkve. Zato izstopa iz cerkve, obenem pa izstopa iz zveze verskih socialistov. 10 let se je trudil s tovariši utreti cerkvi pot do revolucionarnega socializma. Po vseh žalostnih skušnjah pa ne more upati na uspeh. Njegovo notranje zadržanje in njegov svetovni nazor se pa vsled tega ne bosta spremenila. Ustanovil pa ne bo kakšne komunistične cerkve ali sekte verskih komunistov, ampak bo v komunistični stranki delal iz prepričanja in vere za njene velike naloge pri novi ureditvi družbe.

In verski socialisti.

Verski socialisti so si mnogo prizadevali, da bi bila sodba cerkvenega sodišča drugačna kot je. S tem je namreč njihovo delo zelo otežkočeno. Povdarjali so, da je 90% komunističnih volilcev še vernih. Opozarjali so na zgodovinski pomen prestopa Eckerta h komunistom ne le za Eckerta in komunizem, ampak tudi za protestantsko cerkev samo. Če že protestantska cerkev res misli, da aktiven komunist ne more biti aktiven duhovnik, naj bi Eckerta vpokojili za dobo, dokler bo aktivno in vidno deloval pri komunistični stranki. Istotako naj bi vpokojili vsakega duhovnika — poslanca, pa naj bi pripadal katerikoli stranki, dokler traja njegov poslanski mandat. Obsodba Eckerta in še njegov izstop iz cerkve bo imel te posledice, da bo še več socialistov in komunistov izstopilo iz cerkve. Če dela duhovnik pri narodnih socialistih, pravijo, da vrši misijsko delo. In vendar sta narodni socializem in cerkev nezdržljiva.

Verski socialisti so proti taki razsodbi že iz taktičnih razlogov, ker bi moglo vsled tega priti do političnih diferenc med verskimi socialisti samimi. So pa proti tudi iz načelnih razlogov, ker je s tem zavrto delo: borba za vero, za božje kraljestvo med ljudmi na socialističnih (marksističnih) osnovnih načelih, kar smatrajo za svojo glavno nalogo. V tem primeru pa je cerkev izgubila važno bitko, kajti za nekaj časa je med cerkvijo in komunističnim proletarijatom mogoče samo sovražstvo in boj. Zato zveza verskih socialistov v Nemčiji protestira proti razsodbi. Zveza bo, dokler bo še večina socialistov in komunistov v cerkvi, delala na to, da bo tako cerkveno predstojništvo — padlo.

L. J.

MEDNARODNA POLITIČNA ZADOL- ZENOST DRŽAV.

Številčna osnova k odpovedani reparacijski konferenci.

Konferenca v Lausanne-i, ki bi se bila imela vršiti meseca januarja, bi razgrnila znova ogromne številke reparacijskih in drugih političnih mednarodnih dolgov k zopetnim pogajanjem o njih reviziji in znižanju. Kakor vemo, je bila odložena radi »važnejših« svetovno političnih problemov. Na tem mestu

navajamo iz Poročila berlinskega zavoda za proučevanje konjunktore pregled političnih dolgov.

Dolgov v celoti.

Politična zadolžitev sveta sestoji iz dveh sistemov meddržavnih obveznosti: 1. iz reparacijskih obveznosti Nemčije in 2. iz medzavezniških vojnih dolgov. To je le jedro, h kateremu spada cela vrsta manjših obveznosti, kakor so n. pr. reparacijska plačila Madžarske in Bolgarije, osvobodilna taksa Čehoslovaške in plačila Nemčije razen plačil po Youngovem načrtu (n. pr. plačila v markah Belgiji) ter dalje cela vrsta posojil, ki so jih prejele mnoge dežele po vojni za nakup živeča. Pri teh posojilih gre za obveznosti, ki so bile dogovorjene med vladami in niso bile spremenjene na zadolžne vpise, ki bi obremenjevali denarni trg. Mednarodni vojni dolgov in v zvezi z njimi obveznosti držav obsegajo po današnji vrednosti brutto 54.6 milijard mark (marka = Din 13.50). Od te vsote odpada 17 milijard Mk na dolgove carske Rusije, katerih sovjeti ne priznavajo, 33 milijard Mk odpada na dolgove onih držav, ki imajo neposredno pravico do reparacij in ki po vzajemni kompenzaciji znašajo netto 26.8 milijard mark, kar je enako vsoti, v kateri so obsežene zahteve Združenih držav severne Amerike proti onim državam, ki jim gre neposreden delež na reparacijah.

Današnja kapitalska vrednost nemških reparacijskih obveznosti znaša 39 milijard mark. Reparacijska obveznost Madžarske znaša 97 milijonov mark, Bolgarske 154 milijonov Mk, osvobodilna taksa Čehoslovaške pa 170 milijonov Mk. Iz dosedanjega donosa nemških reparacij so se pokrivala doslej plačila na medzavezniške dolgove.

Statistika politične zadolženosti sveta brez nemških reparacij je v milijonih Mk takale (številke, ki se tičejo terjatev Anglije, so navedene v librah):

I. Države dolžnice: ki imajo nepo- sredno pra- vico do re- paracij:	Države upnice:					
	Unija	Anglija	Francija	Italija	Holandška	Ostale
Francija	8.778	3.613	—	—	—	—
Anglija	14.482	—	412	151	—	—
Italija	2.284	1.260	4	—	—	—
Belgija	960	129	—	—	42	—
Jugoslavija	86	164	153	—	—	—
Rumunska	158	145	103	16	—	1
Japonska	—	—	—	—	—	—
Portugalska	—	107	2	—	—	—
Grška	77	110	10	—	—	—
V celoti	26.825	5.528	684	167	42	1

II. Države dolžnice, ki nimajo ne- posredne pravice do reparacij:	Države upnice:					
	Unija	Anglija	Francija	Italija	Holandška	Ostale
Poljska	564	66	658	8	3	40
Čehoslovaška	366	7	80	44	—	—
Madžarska	6	—	58	—	—	0.3
Avstrija	41	126	30	36	11	14
Bolgarska	—	—	—	0.4	—	1
Estonska	44	16	—	—	—	1
Lotiška	18	18	—	—	—	—
Litva	19	0.4	2	—	—	—
Finska	28	—	—	—	—	—
Rusija (carska)	1.259	14.490	1.252	—	—	—
Avstralija	—	1.140	—	—	—	—
N. Zelandija	—	378	—	—	—	—
Juž. Afrika	—	107	—	—	—	—
Kongo	—	52	—	—	—	—
N. Fundlandija	—	6	—	—	—	—
Jamaika	—	1	—	—	—	—
Trinidad	—	6	—	—	—	—
Armenija	77	20	—	—	—	—
Ostale	1	249	0.3	—	—	—
V celoti	2.423	16.62	2.081	89	13	57

Plačila političnih dolgov Uniji.

Največji del plačil za politične dolgove odteka v Zedinjene države. L. 1931./32. bi imela znašati plačila na te dolgove v USA 253 milijonov dolarjev, ko bi ne bil nastopil tz. Hooverjev moratorij. Prejemki USA iz naslova medzavezniških dolgov so znašali doslej 5% vseh prejemkov USA. V l. 1930/31 se je zvišal ta delež na 6.7%. Prejemki USA iz naslova medzavezniških dolgov so znašali v milij. dolarjev (v oklepaju naveden v odstotkih delež od celotne vsote prejemkov USA): 1925/26 199.5 (5.03%), 1926/27 200.1 (4.8%), 1927/28 202.6 (5.01%), 1928/29 204.7 (5.08%), 1929/30 207.2 (4.96%), 1930/31 223.3 (6.73%). Ti prejemki iz medzavezniških dolgov so se od leta do leta večali, iz česar je vzniklo upanje, da se bodo zmanjšala davčna bremena. Radi tega so vesti o črtanju teh dolgov izzvale v prebivalstvu USA silen odpor. Temu razpoloženju in tem upom prebivalstva podlegajo doslej tudi politični činitelji USA.

Obresti in amortizacija.

V l. 1930/31 je od plačil na medzavezniške dolgove v USA odpadlo 184.3 milij. dolarjev, t. j. 75% samo na obrestovanje dolgov. Od celotne vsote pripada 54% na Vel. Britanijo,

21% na Francijo, 3% na Belgijo in 6% na Italijo. Velik delež Anglije na obrestih se objasnjuje z razmeroma visoko obrestno mero, katere premer znaša 3,3%; za Francijo je ta premer le 1,6%, za Belgijo 1,8%, za Italijo 0,4%, za Jugoslavijo 1%, za Rumunijo pa 3,3%. Posledica te visoke obrestne mere je bila za Anglijo ta, da so angleška plačila na medzavezniške dolgove v Ameriko pokrila zgolj s 15% amortizacijo teh dolgov, dočim so francoska plačila od celotne vsote odpadla 80% na amortizacijo.

Do 30. junija 1931 so države dolžnice plačale Združenim državam na račun medzavezniških dolgov v milijonih dolarjev:

	amortizacija	obresti	v celoti
Anglija	202.0	149.0	351.0
Francija	161.3	38.7	200.0
Belgija	17.1	14.5	31.6
Italija	37.1	2.5	39.6
Jugoslavija	1.2	—	1.2
Rumunija	2.7	—	2.7
V celoti	421.6	1205.4	1627.0

Črtanje dolgov.

Pomen črtanja medzavezniških dolgov bi bil kaj različen za poedine države. Združene države bi odpustile državam dolžnicam 52% celotne vsote medzavezn. dolgov. Največ bi bilo odpuščeno Italiji (80%), najmanj Angliji (30%); Franciji bi bilo odpuščeni 60% dolgov. Anglija bi dovolila svojim dolžnikom znižanje za 75%; največ Italiji (86%). Pa tudi Francija bi odpustila svojim dolžnikom 81%. Tega francoskega odpusta dolgov bi bila deležna tudi naša država glede vojnih dolgov kraljevine Srbije. V kaki meri, ne vemo.

Vprašanje revizije Joungovega plačilnega načrta in končna ureditev reparacij, to je vojne odškodnine, ki je bila naložena v mirovnih pogodbah Nemčiji, Bolgariji in Madžarski, ter regulacija plačil medzavezniških dolgov, to so problemi mednarodnega finančnega in gospodarskega pomena, ki onemogočajo rešitev političnih vprašanj med državami. Najsi bi bila rešitev teh vprašanj najboljša, bi vendar ne spravila s sveta nezaposlenosti in drugih pojavov današnje krize. Jedro gospodarske krize in vseh stisk človeštva tiči v globokem in nepremostljivem razcepu narodov in ljudstev na družabne razrede, v glavnem na razred tistih, ki delajo bodisi telesno bodisi duševno, in v razred onih, ki prejemajo in uživajo, kar ustvarijo telesni in duševni delavci. Trajen izhod je eden edini in mogoč samo s spremembo temeljev vsega družabnega ustroja. Čim hujša je stiska, tem jasnejše prihaja spoznanje, da se bo to moralo zgoditi prej ali slej.

S. F.

OBVEZNI DELOVNI ROK NAMESTO VOJASKEGA.

Po svetovni vojni je bila Bolgarija v sila prekarnem gospodarskem položaju. — Vlada Stambolijskega si je na vse načine prizadevala, najti vire dohodkov za obnovo gospodarstva. Finančnih sredstev ni bilo, posojila se ni dalo dobiti, tudi novi davki ne bi prinesli uspeha, ker je bilo ljudstvo docela obubožalo in se je komaj preživljalo. Treba je bilo poiskati pot, po kateri bi bilo mogoče dvigniti gospodarstvo, ne da bi se naložila ljudstvu nova bremena. In to pot so našli s tem, da so uvedli splošno delovno dolžnost.

Kot prva in dosedaj še vedno edina država na svetu je napravila Bolgarija poizkus, ki je v kratkem času pokazal prav lepe uspehe. Seveda je pri uvedbi te splošne delovne dolžnosti igralo vlogo tudi dejstvo, da Bolgarija po mirovnih pogodbah ne sme imeti redne ljudske vojske, ampak samo najemniško in še te največ 20.000 mož. Vendar Stambolijskemu ni šlo za nadomestilo armade, ampak je hotel s to uvedbo rešiti druge naloge. Predvsem je bil namen ta, da se z izgradnjo prometnih žil in z ustvaritvijo produktivnih naprav intenzivira bolgarsko gospodarstvo. In sicer na ta način, da dá vsak državljan namesto davka državi na razpologo za nekaj časa svojo delovno moč. Pod delovno obveznost so spadali spočetka vsi bolgarski državljani brez razlike spola, ki so bili seveda zdravi in niso bili tega oproščeni v smislu zakona. Delovno dolžnost žensk pa so kmalu opustili. Danes je omejena ta dolžnost na moške od 20. do 40. leta starosti. Vsakdo je vpoklican enkrat za 8 mesecev in še nekaikrat pozneje, največ pa za 21 dni letno. Vpoklicane uniformirajo, porazdele v poedine skupine in dodele na različna delovna mesta. Plače ne dobivajo nobene, pač pa obleko in polno oskrbo. Stroške za osemmesečno službo nosi država. Znašajo okoli 160 milijonov levov, ki so predvideni letno v proračunu gradbenega ministrstva. Poznejši vpoklici pa gredo na račun občine, kjer vpoklicanec biva. Lete tudi določajo delo, dočim vrhovno vodstvo dela in storitve le nadzira. To je generalna direkcija delovne obveznosti, ki je oddelek delovnega ministrstva.

V svrhu boljšega nadzorstva celotne nprave je uprava v toliko decentralizirana, da so tudi po vseh okrajih poedine delovne edince. — Dela sama so najrazličnejša. L. 1929. so položili 453 km novih cest, 172 km cest so posuli z gramozom in 405 km cest razširili in izboljšali. Odkar obstoji delovna obveznost so položili okoli 2000 km novih cest. Od ostalih del bi bile omeniti še gradnje mostov, nasipov, kanalov, jezov, poljedelska meloracijska dela, gradnje železnice, gozdarska dela itd. Če greš spomladi, poleti ali jeseni skozi deželo, tedaj boš vsepovsod videl ljudi pri teh javnih delih. V lastnih podjetjih izdelujejo tudi delovno obleko in čevlje. Velika opekarna izdeluje stavbni material. Posebno pozornost zasluži izborna urejeno gozdno posestvo

Tiča, ki se je uredilo že s tem obveznim delom. L. 1929. je bilo vpoklicanih skupno 16.320 delovnih obvezancev. V prvem času je povzročala delovna obveznost izgubo v iznosu 250 milijonov levov. Od l. 1924. pa do naša dobiček. Danes niso pokrite le vse izgube, ampak ima država redno letno znatne dobičke. Poleg tega pa je vrednost bolgarskega narodnega gospodarstva, posebno kar se tiče prometnih naprav, pomembno zrastle. Tej svoji ustanovi se ima Bolgarija zahvaliti, da ima danes deloma prav dobro in gosto cestno omrežje. To je davek, katerega mora plačati vsakdo, da le ni iz zdravstvenih razlogov oproščen. Preje so se zavezanci pogosto odkupovali, sedaj pa je tudi odkup precej otežkočen. V. P.

SVETOVNA BREZPOSELNOST.

postaja vedno večji problem. Sedanja svetovna gospodarska kriza je celo v Ameriki, kjer igra človeška delovna sila podrejeno vlogo v primeri z velikim številom mehaničnih delavnih sil, ki jih ima na razpolago, zavzelo ogromen obseg. Število brezposelnih cenijo na 5 do 10 milijonov. Večina brezposelnih pa je le žrtev prehodnih pojavov krize. Drugače je v Evropi, kjer igra delovna sila v produkcijskem procesu mnogo pomembnejšo vlogo. Tu je brezposelnost postala trajen pojav in radi tega tudi težek problem. Število brezposelnih v Evropi znaša nad 11 milijonov.

Posledice brezposelnosti so brez dvoma tudi v nrvstvenem pogledu nepreračunljive. Ali more biti kaj strašnejšega za človeka, ki hoče delati, kot vzeti mu možnost, da bi sam preživel sebe in družino? Dokler se družbi ne bo posrečilo najti sredstev in potov, da bi nudila delovnemu ljudstvu vsaj nekoliko gotovosti za naslednji dan, tako dolgo ne bo

mogla vzbuditi pri delavstvu zaupanja v sedANJI družabni red in doseči lojalnega zadržanja napram tej skupnosti, kar je edino sredstvo proti razrednemu boju. Demoralizujoči vplivi brezposelnosti niso nikakšen nov pojav. Toda danes opažamo že dva nova faktorja, ki socialni pomen brezposelnosti odločno spreminjata. En faktor je njen obseg, ki postaja za nekatere države breme, pod katerega težo se maje cel narod. O prednostih in slabih straneh brezposelnega zavarovanja se da razpravljati, gotovo pa je, da nobena država, brez ozira na to, kakšna naziranja tam vladajo, ne more pustiti svojih brezposelnih izstradati. V tej ali drugi obliki morajo vlade najti sredstva in pota, da jih ohranijo pri življenju. »

»V manj premožnih državah kot je Nemčija teže visoki davki, ki jih nalagajo javne obveznosti, življenjski nivo celotnega prebivalstva. To povzroča padanje potrošnje, še bolj povečava gospodarsko krizo ter ustvarja nezadovoljstvo, ki more povzročiti nemire.«

»Če vzamemo v poštev, da je Evropa kot celota zelo rahlega zdravja in da se prevrati ne ustavljajo na državnih mejah, potem bomo razumeli, da bi pomenile resne motnje socialnega ravnotežja vsled brezposelnosti v Nemčiji vir nepreračunljivih nevarnosti za ostale srednjeevropske države, mogoče za vso zapadno Evropo. In ker pride za prevratom vojna skoro ravnotako neizogibno kot za vojno prevrat, zato ima vsa Evropa življenjski interes na tem, da čimpreje najde pomoč za omejitev brezposelnosti, posebno brezposelnosti v Nemčiji.« (Članek z vso resnostjo kaže vprašanje brezposelnosti. Povzet je iz članka švicarskega časnikarja dr. W. Martina v reviji »Index«, ki ga izdaja trgovska banka v Stockholmu!) J. M.

In če se ne bomo kmalu oprijeli najmočnejših sredstev, da našo dobro voljo dejansko pokažemo, če se ne bomo jasno in vidno odmaknili od vsakogar, ki igra na potih življenja vlogo razbojnika, bodo nastali iz razpok propadi, ki požro približno vse, kar smo v zadnjih tisoč letih zgradili.

Neuland 1929.

OPOZORILO UPRAVE.

Vse, ki nam te 3. številke ne bi vrnili, bomo smatrali za naročnike. — Prosimo jih, da nam nakažejo naročnino v celoti ali vsaj nekaj.

Gozzerje, smučarske
in sportne čevlje izdeluje
specijalno čevljarstvo

FRANC HUMAR

Ljubljana, Rožna ul. 29

Sprejema v popravilo
tudi galoše in snežne čevlje.
Barvanje čevljev.

**DENTIST-TEHNIK
LEOPOLD SMERKOLJ
LJUBLJANA VII.
ČELOVŠKA CESTA 32**

Ordinira od 8-12^h in od 2-6^h

»Apolo«

Ljubljana, Miklošičeva cesta 40
veletrgovina radio aparatov, gramo-
fonov, šivalnih strojev in koles naj-
boljših svetovnih znamk po zelo zmer-
nih cenah in ugodnih plačilnih
pogojih.

Poskusite pa se boste prepričali.

Franc Slamič

tvornica mesarskih izdelkov in konzerv

Velemesarija — Ljubljana

Prodajalna: Podružnica:
Gospodarska c. 6 Prešernova ul. 5
Telefon 2973 Telefon 2256

Sveže meso, delikatesni mesni izdelki, štajer-
ska perutnina, divjačina. Za turiste, lovce in
sportnike prima mesne konzerve in pastete.

MATIJA PERKO

MIZARSKA TVORNICA
LJUBLJANA VII.

TELEFON 2372

Lesni industriji in tovarne lesnih izdelkov!

Ne pozabite čimpreje nabaviti *patentni avtomatični
brusilni stroj. Dobite ga na ugodne plačilne pogoje
ali v zameno za les.*

Franc Lončar, Ljubljana

*1. Jugoslovanska delavnica avtomat. brusilnih strojev
Celovška cesta št. 43*

Ustvarjajmo delavsko kulturo! Pomoč
vsakogar je potrebna, zato pristopite
kot član k

DELAVSKI ZALOŽBI

R. Z. Z. O. Z.

v Ljubljani, Miklošičeva c. 22/1.

(Delež po 50 Din)

(Delavska zbornica)

M. Lazar

mehanično izdelovanje ple-
tenin iz volne, svile in
bombaža.

Ljubljana

Rimska cesta 21

Sajovic Ivan, Ljubljana

Novi trg 4

čevljarški mojster

Šetina Egidij

soboslikar

Ljubljana VII.

Celovška cesta št. 41

Eržen Albin, Ljubljana

Tavčarjeva ulica 4

izdelovanje čevljev in
usnjenih predmetov.

ŠTEFAN GJURA

splošno čevljarstvo

Linhartova 16 — Pleteršnikova 14

LJUBLJANA

Coetličarna

Korsika

Beethovnova ulica (palača
Dunav), telefon 2489

Miklošičeva cesta (poleg ho-
tela Union), telefon 23-41

Lastna vrtnarija:

Bleiweisova cesta —

Vrtača št. 3

telefon 3188

Knjigoveznica

galanterijska delavnica

okvirji za slike

Matko Pogačnik

Ljubljana

Kongresni trg 12

KNJIGARNA NOVA ZALOŽBA

trgovina s pisarniškimi potrebščinami

r. z. z o. z.

LJUBLJANA

Kongresni trg 19

Vedno v zalogi vse knjige domačih in tujih založb, časopisi in revije, vse vrste pisarniških potrebščin na drobno in debelo, poslovne knjige za društva in podjetja.

Založba Cankarjevih in Finžgarjevih zbranih spisov in drugih pomembnih knjig.

Kresal Pavel

družba z o. z.

pleskarstvo, sobo- in črkoslikarstvo

Rožna dolina, Cesta IV/4
Ljubljana

Popravila in dela za kleparsko in inštalatersko obrt izvršuje točno in solidno

Produktivna zadruga kleparjev, inštalaterjev in sorodnih strok

r. z. z o. z.

Ljubljana, Gregorčičeva ul. 11
Telefon 22-65

TISKARNA JEREB FRANJO

Ljubljana VII
Celovška cesta 14
(nasproti velesojma)

se tople priporoča za
vsa tiskarska dela, ka-
tera lično izvršuje.

Ludvig Logar

modno krojaštvo
Ljubljana, Wolfova ulica 10/1

*Izdelovanje oblek
po najmodernejših
fazonah od 250
do 300 Din.*

Solidna izdelava.

Ortopedične čevlje izdeluje in popravlja po navodilu in pod nadzorstvom primarija dr. Minaša, kirurga in ortopedika v Ljubljani

špecialna čevljarska delavnica

K. Majce in drug

Pozor, novost 1931

Britje brez britve in mila s preparatom

»RASOFIX«

s katerim se znebite še tako močne brade v par minutah.

Glavno zastopstvo
Ljubljana, Koledvorska ul. 26

Priporoča se

»Čajanka«

čajne mešanice in dišave vseh vrst

Fr. Kovač, Ljubljana

uvoz čaja in dišave na debelo

Pisarna in skladišče:
Poljanska cesta 29

Ljubljana

Kopitarjeva ulica 1

Izvršujejo se vsa druga v stroko spadajoča dela (moški in damski čevlji, škornji, snežni čevlji in galoše)

Uprava revije priporoča v obojestranskem interesu cenj. naročnikom in tvrdkam, da se pridno poslužujejo naše revije tudi za inseriranje.

Teod. Korn, Ljubljana

Poljanska cesta 8 (Preje Henrik Korn)
Ustanovljeno 1862

Krovec, stavbni, galanterij. in okrasni klepar.
Instalacija vodovodov in centralne kurjave.
Naprava strelovodov. Kopalniške in klosetne naprave.

Franc Himelreich

Ljubljana, Pred Škofijo št. 9

Priporoča se preč. duhovščini in gospodom za izdelavo vseh vrst v krojaško stroko spadajočih del. Posebnost: talarji in bizete.

Komisijiska trg.
in agentura za
žito in vsakovrstne izdelke

Jos. Erzin

Ljubljana

Zrinjskega ulica 8
Telefon interurban
2451

Za splošno kleparstvo
in inštalacije vodovodov se priporoča

Kašča Rafael

Ljubljana

Cegnarjeva ul. 12

Stanko Kezele

splošno kleparstvo in vodovodni inštalater

Ljubljana

Bohoričeva ulica 3

Tvornica zrcal in brusilnica stekla

A. Vrhovec, Ljubljana

Za Gradom št. 16 (na koncu Streliške ulice)

Izdeluje vsakovrstna brušena i nebrušena zrcala in stekla po konkurenčni ceni

---

Vekoslav Lavrenčič, Ljubljana VII

Celovška cesta šte. 50

Strojno in stavbeno ključavničarsko podjetje.
Popravila parnih in drugih strojev. — Izdelovanje okovic za vezalke, kakor tudi emajliranih peči, štedilnikov itd.

Kupujte pri tvrdkah, ki inserirajo v „Besedi“!
